

T.C
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
TURİZM ALAN BİLGİSİ VE BİLİNÇ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ: KARS İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat KILIÇBEY

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Cevdet BOZKUŞ

KARS-2012

T.C.

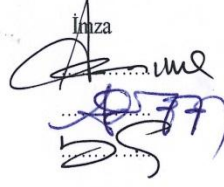
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

MURAT KULUŞEHİRE AIT İKİ ÖĞRETİM B. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TURİZM ALAN BİLGİSİ VE BİLİNCİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: KARS İLİ ÖRNEĞİ
konulu çalışma, jürimiz tarafından İKİ ÖĞRETİM Anabilim/ Anasanat Dalı, SOSYAL BİLİMLER Bilim Eğitim Dalında/ Sanatta Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Ünvanı, Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Cevdet BOZKURŞ
Doç. Dr. Ali ÖSYMİN ENGİN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz KOP

İmza

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../200 tarih ve

...../..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
TABLolar.....	IV
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

1.1.Turizm Kavramına Genel Bir Bakış.....	4
1.2. Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	6
1.3. Turizm Kurumları.....	11
1.4. Turist.....	11
1.5. Kars Tarihi.....	12
1.6. Kars Coğrafi Özellikleri.....	14
1.7. Kars'ın Turizm Potansiyeli.....	15
1.7.1 Anı Antik Şehri.....	16
1.7.2.Surlar.....	20
1.7.3. Aslanlı Kapı ve Diğer Kapılar.....	20
1.7.4.Mağaralar.....	20
1.7.5.Selçuklu Sarayı.....	21
1.7.6. Gagik Kilisesi.....	21
1.7.7. Havariler Kilisesi.....	22
1.7.8. Ebu'l Muammeran Camisi.....	22
1.7.9.Aziz Krikor (polatoğlu)Şapeli.....	22
1.7.10. Aziz Prkitch (Halaskar) Kilisesi.....	23
1.7.11. Büyük Katedral.....	23
1.7.12.Tigran Honents Kilisesi.....	24
1.7.13. Ebu Manuçahr Camisi.....	24
1.7.14. Bakireler Manastırı.....	25
1.7.15. İç Kale.....	25
1.7.16. Ateş Gede.....	26

1.7.17. Kız Kalesi Burnu.....	26
1.7.18. İpek Yolu Köprüsü.....	27
1.7.19. Küçük Hamam.....	27
1.7.20.Hamam.....	27
1.7.21.Kars Müzesi	28
1.7.22. Arkeoloji Salonu.....	28
1.7.23. Kazım Karabekir Paşa'ya Ait Vagon.....	29
1.7.24. Kale.....	30
1.7.25. İnkaya-Micingirt Kalesi.....	30
1.7.26.Süngütaş (Zivin) Kalesi	30
1.7.27. Katerina'nın Av Köşkü.....	31
1.7.28. Şarikamış Şehitliği	31
1.7.29. Selçuklu Sarayı.....	31
1.7.30. Beylerbeyi Sarayı.....	31
1.7.31. Evliya Camii.....	31
1.7.32. Kümbet Camii.....	32
1.7.33. İlbeyoğlu Hamamı.....	32
1.7.34. Mazlum Ağa Hamamı.....	32
1.7.35. Cuma Hamamı	33
1.7.36. Taşköprü.....	33
1.7.37. Sarıkamış Kış Turizm Merkezi	33
1.7.38. Kuş Gözlem Alanı.....	34
1.7.39. Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı	34
1.7.40. Namık kemal'in evi.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

2. Problem Durumu.....	36
2.1. Araştırmanın Amacı.....	36
2.2. Alt Problemler.....	36
2.3. Araştırmanın Önemi.....	36
2.4. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	37
2.5. Örneklem İlişkin Sayısal Veriler.....	37

2.5.1.İlköğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımlarına ait bulgular.....	38
2.5.2.İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımlarına Ait Bulgular.....	38
2.5.3. İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımlarına Ait Bulgular.....	39
2.5.4. İlköğretim Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımlarına Ait Bulgul.....	39
2.6.Varsayımlar.....	40
2.7.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	40
2.8. Araştırmanın Modeli.....	40
2.9. Veri Toplama Aracı.....	40
2.10. Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	41
2.11. Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BULGULAR

3.1. İlköğretim Öğrencilerin Kars'ın Turizm İmkânları İle İlgili Görüşlerine Ait Bulgular.....	42
3.2. İlköğretim Öğrencilerinin Kars'ın Turizm Yönünden Öne Çıkan Özellikleri İle İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular.....	44
3.3. İlköğretim Öğrencilerinin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşüncelerine Ait Bulgular.....	46
3.4. Kars Turizminin Gelişiminin Ekonomik Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular.....	49
3.5. Kars'ta Turizmin Gelişmesinin Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ.....	54
ÖNERİLER.....	56
KAYNAKLAR.....	58
EKLER.....	60
ÖZGEÇMİŞ.....	67

ÖZET

İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TURİZM ALAN BİLGİSİ VE BİLİNÇ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: KARS İLİ ÖRNEĞİ

KILIÇBEY, Murat

Yüksek Lisans, 2012

Danışman: Prof. Dr. Cevdet BOZKUŞ

Bu çalışma, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars ilinde turizmin kaynakları, güçlü ve zayıf yönleri, sosyal, çevresel, ekonomik ve kültürel etkileri konularındaki farkındalıklarının belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma ilköğretim öğrencilerinin turizm alan bilgi bilinç düzeylerinin belirlenmesine yönelik öğrenci görüşlerinden hareketle ortak bir anlayış çerçevesinde olası sorunları belirlemek, eksikleri tespit etmek ve çözüm önerileri ortaya koymak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma, Kars ili merkezindeki değişik lokasyonlarda bulunan dört okul iki yüz ilköğretim 6. Sınıf öğrencisine 30 maddelik 5'li likert türü bir ölçek uygulanarak hazırlanmıştır. Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler istatistiksel olarak SPSS 18 programında değerlendirilmiş ve yorumlanarak sonuçlar ortaya konmuştur.

Araştırmada elde edilen veriler; genel olarak Kars ilindeki ilköğretim öğrencilerinin Kars'ın turizm potansiyelinin olduğu yönünde olup ancak eksik olan bazı durumların tamamlanmasıyla daha da iyi duruma geleceği şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Turizm, ilköğretim, Kars, öğrenci görüşleri

ABSTRACT

PRIMARY 6 TOURISM INFORMATION AND STUDENTS OF THE YEAR STUDY OF LEVELS OF CONSCIOUSNESS: AN EXAMPLE OF THE CITY OF KARS

KILIÇBEY, Murat

MA.2012

Advisor: Prof. Dr. Cevdet BOZKUŞ

In this study primary school students in the province of Kars, tourism resources strengths and weaknesses, social, environmental, and cultural effects was carried out in order to determine the awareness of issues. Elementary students' awareness of tourism in the information of this study to determine the views of students to determine potential problems within the framework of a common understanding of movement, to identify gaps and propose solutions is thought to be important for establishing the.

Research, the center of the province of Kars, two hundred and four schools in different locations in primary 6 grade students were prepared by applying 30 items 5-point Likert-type scale. The survey data obtained from application of the SPSS 18 statistical program, have been evaluated and interpreted results.

The data obtained in this study, in general, the direction of the tourism potential of Kars is the Kars province of primary school students, but in some cases with missing evidence in the form of completion has been reached on which to make even better.

Keywords: Tourism, primary education, the province of Kars, students' opinions

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında birçok sektör de olduğu gibi turizm alanında da gelişmeyi, bilinçlenmeyi zorunlu kılmıştır. Bu bilinç, kültürel değerlerin korunması ve sahiplenilmesi açısından önemlidir. Bilinç düzeyi çocukluk yaşlardan başlayarak kazanıldığı için ilköğretim öğrencilerinde bu bilinç gerek okulda gerekse aile çevresinde oluşturulmalıdır.

Bulduğumuz coğrafya, gerek kültür turizmi gerekse doğa sporları açısından oldukça gelişmeye müsait, ancak bilinirlik bakımından tanıtılmaya ihtiyacı olan bir coğrafyadır. İlköğretim öğrencilerinin turizm bilgi ve bilinç düzeylerini etkileyebileceği düşünülen eğitim aldıkları okul, cinsiyetleri, babalarının işleri, babalarının eğitim seviyeleri ve annelerinin eğitim seviyeleri dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken çalışmada ilköğretim öğrencilerinin turizm alan bilgisi ve bilinç düzeylerinin belirlenmesi doğrultusunda öğrenci görüşleri alınıp değerlendirilmiş, turizm bilinç düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tez içeriği beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, problem durumu, alt problemler, varsayımlar, tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde literatür bilgileri ışığında turizme genel olarak değinilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırmadan elde edilen veriler tablolar eşliğinde açıklanarak yorumlanmıştır. Son bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma genel tarama modelindedir. Araştırmada Kars ilinde faaliyet gösteren 4 okulda eğitim gören 200 öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırma amacı doğrultusunda 35 soruluk ölçme aracı uygulanmıştır.

Tez çalışmam sırasında benden yardımlarını ve ilgisini esirgemeyen danışmanım sayın Prof. Dr. Cevdet BOZKUŞ hocam başta olmak üzere, Doç. Dr. Ali Osman ENGİN hocama, Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZMEN hocama, Yrd. Doç. Dr. Yaşar KOP hocama ve diğer bölüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca tez yazımın sırasında bana sorun ve zorluk çıkarmayan oğlum Doğu'ya teşekkür ederim.

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Şekil1: Kars İli turizm varlıkları Haritası.....	14
Tablo1 .2011 Yılı Kars'ta ki Turizm Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayısı.....	16
Tablo 2. Anı Ören Yerinin Son Dört Yılda Ziyaretçi Sayıları.....	28
Tablo 3. Kars Müzesinin Son Dört Yılda Ziyaretçi Sayıları.....	29
Tablo4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	43
Tablo5. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı.....	43
Tablo6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılım.....	44
Tablo7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo8. Öğrencilerin Kars'ın Turizm İmkânları İle İlgili Görüşleri.....	45
Tablo9. Öğrencilerin Kars'ın Turizm Yönünden Öne Çıkan Özellikleri İle İlgili Düşünceleri.....	47
Tablo10. Öğrencilerin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşünceleri.....	49
Tablo11. Kars Turizminin Gelişiminin Ekonomik Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşleri..	52
Tablo12. Kars'ta Turizmin Gelişmesinin Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşleri....	53

GİRİŞ

Turizm konusu gerek turizmin teorisinin oluşturulması ve gerekse yurdumuzun sahip olduğu yüksek turistik potansiyeli araştırma bakımından, coğrafyacılarımız tarafından uzun yıllar ihmal edilmiştir.

Türkiye’de turizm sektörünün her geçen gün daha da büyümesi, bu sektörde çalışan sayısının sürekli artış göstermesi, turizmin Türkiye ekonomisi açısından gösterdiği önemin artması, turist sayısı ve turizm gelirlerindeki önemli artışlar, turizm faaliyetlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri gibi olgular son yıllarda dikkatleri bu sektör üzerine çekmiştir. Buna bağlı olarak birçok disiplin tarafından turizmin çeşitli unsurlarıyla ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmaların sayısından bir artış söz konusudur.

Yarının turizm planlayıcıları ve yöneticileri olan öğrencilerin turizme bakış açısı turizminin gelişimi ve tabana yayılması açısından büyük önem göstermektedir. Bu nedenle, öğrencilerin turizmin kaynakları ve etkileri gibi konulardaki algılarının belirlenmesi önemli bir çalışma konusu teşkil etmektedir. Bu sebepten dolayı araştırmamı ilköğretim 6. Sınıf öğrencileri üzerinde yaparak öğrencilerin bilgi ve bilinç seviyelerini belirleyerek sektöre ve daha sonraki araştırmalara kaynak teşkil oluşturması hedeflenmiştir.

Konu üzerinde yapılmış olan ulusal ve uluslararası ölçekte çeşitli çalışmalar olmasına rağmen, özellikle ilköğretim öğrencilerinin turizmle ilgili algılarının belirlenmesine yönelik olarak yapılmış çalışmalarla ilgili kısıtlı bir literatürün varlığından bahsedilebilir. Turizm algısı üzerinde yapılan çalışmaların çoğunun yerel halkın turizm algısı veya belli bir sahada gelişen turizme bakış açısının ölçülmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye’de bir il bazında ilköğretim öğrencilerinin turizmin kaynakları, güçlü ve zayıf yönleri, sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri ile turizmin gelişimi için atılması gerekli adımlar konularındaki görüş ve farkındalıklarının belirlenmesine yönelik olarak bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Anket sorularını genel olarak üç kısımda değerlendirmek mümkündür. Demografik sorular; Bu sorular katılımcıların kız-erkek dağılımını, ailelerin eğitim seviyeleri ve mesleklerini belirlemek için hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir. Kars’ta turizmin kaynaklarına yönelik olarak hazırlanmış sorular; Bu

sorular, Kars'ın mevcut turizm imkânları, önemli turizm kaynakları, turizmin zayıf yönleri ve rekabet avantajlarının belirlenmesini hedeflemektedir. Kars'ta turizmin etkileri ile ilgili sorular. Bu sorular Kars turizminin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerinin katılımcıların bakış açısıyla değerlendirilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu bölüm içerisinde değerlendirilen sorulardan bir diğeri ise turizmin geliştirilmesi ile ilgili olarak alınacak önlemleri kapsamaktadır. Turizmin gelişmesi, şehir ve bölge insanının refah seviyesini artırabilmesi için önem arz etmektedir. Turizmin gelişmesi ve bölge insanına daha fazla katma değer sağlayabilmesi için halkın bilinçlenmesi ve bu konuya gerekli ilgi alakayı göstermesiyle mümkün olacaktır. Bölge ve insanının bilinçlenmesi ancak eğitimle mümkün olacak, bu eğitimin yolu da ilköğretimden geçmesi yeni kuşaklar için başlangıç teşkil edecektir. Yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin bilgi bilinç seviyeleri tespit edilmeye çalışılmış elde edilen veriler ışığında turizm konusu hakkında çıkarımlarda bulunulmuş ve bu çıkarımlarla öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

1.1Turizm Kavramına Genel Bir Bakış

Turizm, Fransızca kökenli bir terim olup, özgün biçimi *tourisme* diye geçer. Turizmin en kısa tanımı zevk için yapılan gezidir (Doğanay, 2001, 17). Turizm, eğlence, tatil yapmak amacıyla seyahate çıkmaktır (Tümertekin, 1982, 35). Başka bir tanıma göre ise, insanların kendi istek ve beklentilerini; belirli olanakları ölçüsünde değerlendirebileceği boş zamanlarında bedensel ve ruhsal dinlenme gereksinimini karşılayarak bireyi yenileyen, yaşama gücü ve çalışma isteği veren faaliyettir (Gürdal, 2001, 56).

Öte yandan, turizm uluslararası bilimsel turizm uzmanları birliği tarafından 1980 de şöyle tanımlanmıştır.

“İnsanların sürekli yaşadıkları, çalıştıkları ve olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışındaki seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettikleri mal ve hizmetleri tüketen; geçici konaklamalardan doğan faaliyetler bütünüdür” (Aktaş, 2002, 15).

Dünya turizm örgütü, turizmi *“gelir getirici etkinlikler dışında kalan, boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat, bundan doğan konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir”*. Diye tanımlar. Dünya turizm örgütü, turizmin tanımını üç temel öğeyle açıklamıştır.

1. Turizm normal iş, eğitim, yaşamın temel gereksinimlerini karşılama rutinleri dışında kalan ziyaretçi faaliyetleridir.
2. Bütün ziyaretler, seyahat ve hemen hemen her durumda bir yere gitmek için bir araç gerektirir.
3. Gidilecek yerler, çeşitli boyuttaki faaliyetlerin toplandığı yerdir ve bu faaliyetleri desteklemek çeşitli tesisler ve hizmetler gerektirir.

Birleşmiş milletlerin turizm tanımı ise; *24 saatten az olmamak, sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir sağlayıcı herhangi bir uğraşla uğraşmamak koşulu ile, bireyin yolculuk veya konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür* (Erdoğan, 2003, 75).

Turizm, dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler ve bir ülkeye veya bir bölgeye gezmek için alınan iktisadi, kültürel, teknik

önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüdür. Turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesi değil kültürel, iktisadi ve toplumsal olarak da iletişim içinde olmalarıdır. Turizm sayesinde insanlar hem diğer ülkelerin güzelliklerini görmüş bilgi edinmiş olurlar hem de gittikleri ülkeye gördükleri yerler karşılığında para kazandırır. Yani turizm ziyaret edilen ülkenin ekonomisine de çokça katkı sağlar.

Turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili faaliyettir (Olalı, 1984, 24).

Turizm, insanların boş zamanlarını değerlendirmek amacı ile devamlı oturdukları yerden başlayarak, gelir sağlamak ve politik faaliyetlerde bulunmamak kaydıyla, özgür bir atmosfer içinde toplu yada bireysel olarak yaptıkları seyahatlerinde gittikleri yerde en az bir gün yada bir geceleme yapan bu süre için de dinlenme, eğlenme, merak, spor, din, tedavi alma, kültür faaliyetlerine katılma, dost ve akrabalarını ziyaret etme gibi amaçlardan en az birini gerçekleştirme, bu süre içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar ile ilişkileri kendisinin ise konu alan sosyal, ekonomik, kültürel bir olay, hizmet endüstrisidir (Ürger, 1993, 18).

Sürekli oturduğu yerden en az 150 km. uzağa, çalışma ve eğitim gibi gündelik faaliyetlerinin dışında kalan faaliyetlere katılmak üzere seyahat eden ve en az bir gece konaklayan, toplumsal ve ekonomik faaliyetler bütünüdür (İçöz, Var, İlhan, 2002, 2).

Turizm, insanların sürekli olarak oturdukları ve çalıştıkları yerlerin dışına seyahat etmeleri ve gittikleri yerlerdeki turizm işletmelerinin ürün ve hizmetlerini kullandıkları geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür. Ticaret, din, sağlık, sanat gibi etkenlerin etkisiyle bazen de macera arayanların tekelinde gelişim gösteren turizm, günümüzdeki çağdaş yapısına endüstri devrimi ile birlikte kavuşmuştur. Endüstri devrimi diğer endüstrilerin gelişmesine yol açtığı gibi turizm endüstrisini doğuşuna, çağdaşlaşmasına da büyük ölçüde yardımcı olmuştur.

Endüstri devrimi sayesinde turizmin dünyadaki gelişimini sağlayan temel etmenler şunlardır. Boş zaman yaratılması

1. Ücretli tatil hakkı
2. Teknolojik yenilikler
3. Gelir düzeyinin artması
4. Kentleşme ve nüfus artışı

5. İnsan ömrünün uzaması
6. Sosyal güvenlik
7. Seyahat özgürlüğü
8. Turizm bilincinin oluşması
9. Kültür ve eğitim düzeyinin yükselmesi

Turizm, boş zaman ve tasarrufun nasıl kullanılacağına ilişkin ekonomik bir karar gerektirmesi nedeniyle sosyo-ekonomik bir olaydır. Dünyada ve birçok ülkede turizmin gelişmesinin çeşitli toplumsal etkileri görülür. Bu etkileri şu şekilde özetleyebiliriz (Kahraman, 2006, 2).

1. Dünya bölge barışına katkıda bulunur.
2. Eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesine yol açar.
3. Yabancı dil öğrenme isteğini artırır.
4. Kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır.
5. Halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere sahiplenmeyi artırır.

1. 2. Turizmin Tarihsel Gelişimi

Bir bilim dalı haline gelmeden öncede turizm hareketlerinin varlığından söz etmek mümkündür. kısaca turizm insanlık tarihiyle başlamıştır. İnsanlar karınlarını doyurabilmek, avlanma ihtiyaçlarını giderebilmek, araç ve gereçlerin temini ve başka nedenlerle her zaman yakın çevre ile ilişki halinde olmuşlardır. Bunun yanında insan yaradılışında arama, araştırma, öğrenme ve merak duygusu insanın yakın çevre ile ilişki halinde olması fikrini uyandırıyor.

Tarihle birlikte insanlar toplu halde yaşamaya ve karşılıklı yardımlaşmaya başlıyorlar. Artık insanlar yerleşik düzene geçip ihtiyaçların karşılanmasında iş bölümü yapmaya başlamışlardı. Üretim fazlası ihtiyaç malları yakın yerleşim yerlerine götürülüyor ve orada takas yapılarak kendi ihtiyaç mallarının temini mümkün oluyordu. Bu olay ticaretin başlamasında ve gelişmesinde başlangıç kabul edilir.

Önceleri yakın yerleşim birimleri ile yapılmakta olan bu ticaret sonraları ipek yolu ve benzeri ticaret yolları ile uzak mesafeler yapılmaya başlanıyor.

İlk çağlarda ticarete dayalı bu yer değiştirme orta çağa gelindiğinde dini nedenlere dayalı olarak ta yapılmaya başlanıyor. Kudüs, Mekke, Medine, Roma ve Efes gibi şehirlerin ziyaretleri sırf dini nedenlerle yapılmıştır. Yine ortaçağda, roma imparatorluğu ve eski yunanda dini nedenlere dayalı seyahatlerin yanı sıra spor, sağlık ve eğlence nedeni ile de seyahatler yapılmıştır.

Yeniçağda buharın keşfi ve buharın makineye tatbiki ile başlayan gelişmeler sonucunda keşiflerin başlaması seyahatlerde yeni boyutlar oluşturmuştur. Keşifler sömürgeciliği, sömürgecilik kapital birikimi sağlamıştır. Kapital birikim yeni buluşlara, yeni seyahatlere ve sanatsal eğilimlere neden olmuştur(Ürger, 1993, 1).

Prehistorik devrelerde yer değiştirme faaliyetlerinde bulunan insanların, bu hareketlerinin hangilerinin turistik motivasyon kalıpları içine sokulabileceğini kestirmek çok zor, hatta olanak dışı denebilir. Çünkü bu sorunu aydınlatma bakımından, elde belge yok. Böyle olmakla birlikte, ilkçağa ilişkin insanın yer değiştirme aktivitesi ve bunların bir kısmının turistik aktivite sayılabileceği konusunda, bazı inandırıcı görüşlere rastlamaktayız. Örneğin bu sorunla ilgilenen bir araştırmacı tarafından yer değiştirme aktivitesinin öncüsü olarak aşağı Mezopotamya toplumları kabul edilmektedir. Bunlar tekerleği yazıyı icat etmiş olmaları nedeniyle yer değiştirmenin yani turizm amaçlı yer değiştirmenin öncüsü sayılırlar. Buda yaklaşık günümüzden 6000-5000 yıl kadar öncesine dayanır. Günümüzden 5000 yıl kadar önce, Aşağı Mısır'daki Menfis çevresinde bulunan Piramitler, birçok ziyaretçi tarafından seyahat sebebi oluyordu. Ziyaretçilerin konaklama ve diğer hizmet ihtiyaçlarını karşılamak için, çeşitli barınma tesisleri inşa edilmişti

İlkçağlar da eski Yunan'daki spor yarışmaları, giderek Yunan kent toplumları arası yarışmalar ve Akdeniz ülkelerinin katıldığı uluslararası olimpiyatlar şekline dönüşmüştü. Anlaşıyor ki, spor turizminin tarihi milattan önce 776 ya kadar geriye götürebiliriz.

İlkçağın bir diğer turistik amaçlı faaliyeti de kültür amaçlı turizmdi. Bu faaliyetin öncüleri Yunan düşünürleri olup, Herodot, Tales, Pisagor, Aristo kültürel amaçlı gezilere çıkmışlardır.

Boş zamanları değerlendirmek ve zevk için seyahat aktivitesinin ilk öncüleri ise ilkçağlarda Romalı soylular ve azizlerdir. Roma imparatorluğunun sahip olduğu geniş topraklarda köle sınıfı çalışıyor, kazançlar Roma kentine akıyor ve elit zümre giderek zenginleşiyordu. Dolayısıyla da, boş zamanları değerlendirmek ve tatil yapmak soylular için bir ihtiyaç haline gelmişti.

Ortaçağa gelindiğinde ise turistik amaçlı seyahatlerin, büyük ölçüde sönükleştiği bir çağ olarak görülür. Avrupa'nın karanlık bir çağ olarak nitelendiği Roma imparatorluğunun ikiye bölünmesi ve doğu Roma'nın Osmanlı tarafından fethi Avrupa için derebeylik sistemi güvenliğinin azalmasına ve mezhep çatışmalarının

yoğun olduğu sosyal olaylarla çalkalandığı bir devir geçirmiştir. Böyle bir ortamda seyahat güvenliğinin de sarsılması nedeniyle, turistik aktivitelerin gelişmesi beklenemez. Coğrafi keşifler dışında seyahatler pek görülmez.

Yeniçağa gelindiğinde ise özellikle kraliyet ailesinin erkek çocukları, Avrupa'nın kültür ve sanat merkezlerine gezilere gönderilir, bilgi ve görgülerinin artırılması amaçlanırdı. Gezilen merkezler arasında Paris, Berlin, Londra gibi politik merkezlerle birlikte roma ve floransa gibi kültür ve sanat merkezleri, en önemlileri idi. Bu faaliyetler bir çeşit kültürel turizm aktivitesi olarak kabul edilebilir.

16. yüzyıl sonlarına doğru özellikle doğu Akdeniz bölgesi havzası tamamen Osmanlı İmparatorluğu denetimine girmiştir. Denetimi altındaki bölgelerde yol sisteminin nispeten gelişmiş olması, menzil noktalarında kervansaray denilen barınma ve konaklama tesislerinin inşa edilmesi, yolculuk boyunca yolcuların ve kervan ticaret guruplarının güvenliğinin sağlanmış olması gibi önlemler, imparatorluk içinde ticari ve kültürel seyahatlerin gelişmesini sağlamıştır. İmparatorluk sınırları içinde bilimsel amaçlı geziler yapan çeşitli yerli ve yabancı gezginler vardır. Bunlar Evliya Çelebi, Katip Çelebi ve Piri Reis'tir. Özellikle Piri Reis'in yaptığı geziler ve dönemi için olağanüstü nitelikteki haritaları içeren "Kitabı Bahriye" adlı yapıtı ise denizcilik ve turizm tarihi açısından büyük önem taşır.

Yakınağa gelindiğinde ise sanayinin gelişmesi, ulaşım ve ulaştırma araçlarında da hızlı bir devrime yol açtı. Uluslararası ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler, milli gelir artışları, turizmi de tekili bir şekilde teşvik etmiştir. Çağdaş turizm dediğimiz 19. Yüzyıldaki turistik hareketler, özellikle 2. Dünya savaşıdan sonra çok büyük bir gelişme kaydederek, kitlesel hareketlere dönüşmüştür. Bu gelişmede eskiden olduğu gibi yine başı Avrupalılar çekmiştir. Çağımız turizm aktivitesindeki en belirgin özellik, aktivitenin bir lüks ve gösterişten çıkması kitlesel bir tüketim, fakat bir ihtiyaç durumuna gelmiş olmasıdır (Doğanay, 2001, 18).

Deniz yolu ve demiryolu önemini özellikle uzak mesafeler arasındaki seyahatlerde bir süre daha olsun koruyabilmiştir. 20. y. y. başlarında en büyük ilgiyi toplayan seyahatler, Avrupa ve Amerika arasında büyük transatlantiklerle yapılan seyahatler olmuştur. Yine bu dönemde Paris, Venedik, İstanbul arasında Orient Expressler yolculuk çoğunlukla zenginlerin ve aristokratların ilgi gösterdiği bir seyahat olmuştur.

Yirminci yüzyılda yaşanan ikinci dünya savaşı, bir taraftan ekonomik ve sosyal refahı seyahat özgürlüğü ve güveni azaltarak turizmi olumsuz yönde etkilerken diğer taraftan da ulaştırma araçlarında ve özellikle havacılık teknolojisinde önemli ilerlemeler yaratarak seyahatleri geliştirici etkiler doğurmuştur. İkinci dünya savaşının sonlarında turizmin hızlı bir gelişme göstermesinde havacılıktaki gelişmelerin rolü çok büyük olmuştur. Ancak diğer taraftan, seyahat amacıyla özellikle uzak mesafelerde hava yolunun tercih edilmesi, deniz yolu ve demiryolu taşımacılığının da hızla gerilemesine neden olmuştur (Öztaş, 2002, 9).

Teknolojik alandaki gelişme nüfusun büyük kentlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Sanayi şehirlerinin gürültülü ve kirli havasından, trafik karmaşasından ve monoton yaşantıdan uzaklaşma isteği kısada olsa yoğun yerleşme yerlerinden kısa mesafeli seyahat etme eğiliminin itmiştir.

Sanayinin oluşturduğu büyük işçi kitlelerinin sosyal ve ekonomik durumunu düzeltmek amacıyla, geliştirilen sosyal güvenlik tedbirleri;

- Ücretlerin yükseltilmesi, çalışma sürelerini kısaltılması
- Ücretli tatil hakkının elde edilmesi gibi hakları da beraberinde getirmiştir.

Böyleye biryandan boş zamanların artması, diğer yandan çalışılmayan zamanlarda da ücretlerin devam etmesi bu kütlenin turistik faaliyetlere katılmasına fırsat vermiştir. Günümüzde turizm, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal mübadelenin yapılmasına imkan veren bir araçtır (Ürger, 1993, 5).

Günümüzde turizm olayının değişen ve gelişen diğer iki boyutu da konaklama işletmeleri ve tur organizatörleri olmaktadır. Bu yüzyılın başların da çoğunlukla zengin ve aristokrat kişilerin zevklerine ve taleplerine uygun olan oteller günümüzde kitle turizminin koşullarına uygun, büyük kapasiteli ve standart hizmet sunan konaklama işletmelerine dönüşmüşlerdir. Tur organizatörleri gruplar için düzenlediği “paket turlar” ise günümüzde turizm olayının tipik bir yönüdür. Kişiler tek olarak yapabileceklerinden çok daha ucuza tüm ayrıntıları önceden belirlenmiş grup seyahatlerine giderek artan bir ilgi göstermekte ve bunun sonucu olarak da bu hizmeti sunan işletmeler hızla gelişmektedir.

Günümüzde turizm, ekonomik ve sosyal alanlardaki köklü değişimlere paralel olarak önemli gelişmeler göstermektedir. Turizm kapsamı ve etkileri giderek artan bir sosyo-ekonomik olaya dönüşmektedir. Modern Turizm, artık geleneksel sayılabilecek bir görünüş ile bir “kitle olayı” olarak nitelendirilmekten çok bir “uluslar göçü” olarak nitelendirilmeye uygun bir aşamaya ulaşmıştır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında büyük bir genişliğe ve önemli yapısal değişikliklere uğrayan turizm olayının gelecekte de bu gelişim hızının artırarak sürdüreceği açıktır. Turizmin bu hızlı ve köklü değişiminin çeşitli ekonomik, sosyal ve teknik nedenleri bulunmaktadır.

Her şeyden önce, günümüzde dünya nüfusu artmakta, yükselen sosyo-ekonomik refah ile birlikte yaşam koşulları iyileşmekte, insanlar değişmekte artan haberleşme ve eğitim olanaklarının sonucu olarak insan ve grup davranışları farklılaşmakta ve nüfusun yaş dağılımı bakımından yapısı farklı bir görünüm kazanmaktadır. Bu değişen faktörlerin bir sonucu olarak turizme duyulan ilgi ve buna bağlı olarak da turizm olayına katılanların sayısı giderek artmaktadır. Bu artış, özellikle 1960'lardan başlayarak her geçen gün daha hız kazanmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde turizm hareketlerine katılım giderek artmaktadır. Uluslararası turizm pazarında oluşan dış seyahat talebinin 1950-1960 döneminde ortalama yılda % 17, 4; 1960-1970 döneminde % 7, 4; 1980-1990 döneminde % 4, 7; 1990-2000 döneminde % 5. 5 oranında büyüme gösterdiği bilinmektedir. Türkiye turizm pazarında 1970-1980 döneminde binde 7, 7; 1980-1990 döneminde binde 7, 8' 1990-2000 döneminde ise binde 14 oranında pay almıştır. Türkiye dünya turizm talebinden 1980 yılında binde 4, 5 pay alabilirken 2002 yılında binde 18 pay alır duruma gelmiştir. 1994-2004 döneminde dünya turizm talebi yılda ortalama %4, 3 oranında artış gösterirken Türkiye aynı dönemde yabancı turist talebinde yılda ortalama % 9, 6 oranında büyüme göstermiştir (Kahraman ve Türkay, 2006, 7).

Türkiye'ye yurtdışından 2010 yılı boyunca toplam 28 632 204 yabancı turist gelmiş ve 20 806, 7 milyon dolar döviz girdisi oluşturmuştur (www.tuik.gov.tr).

Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin seyahat amacının %60'ı tatil, %10, 7'si alış-veriş, %9, 4'ü kültür olgusuna dayandığı görülmektedir. Türkiye'ye gelen yabancıların seyahatlerini düzenleme biçimlerine göre %45'i paket turla, %45'inin bireysel, %10'unun diğer şekillerde geldikleri ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de iç turizm talebine bakıldığında ise ülke nüfusunun yaklaşık %40'ı iç turizme katılmaktadır. İç turizme katılan kadın-erkek dağılımı dengeli bir yapı seyretnmektedir. İç turizme katılanların başlıca seyahat amaçlarını, %47'lik oranla akraba-arkadaş ziyareti, %43'lük oranla tatil oluşturmaktadır. Türkiye'de 30 milyon kişilik bir turizm talebinin varlığı mevcuttur (Kahraman ve Türkay, 2006, 12)

1. 3. Turizm Kurumları

Başta Turizm Bakanlığı olarak, turizm işletmeleri (konaklama işletmeleri, yeme-içme işletmeleri, ulaştırma işletmeleri, seyahat işletmeleri) dernek ve birlikler (Türkiye seyahat acentaları birliği, Türkiye otelciler birliği, turizm yatırımcıları derneği, turizm yazarları gazetecileri ve editörleri derneği, turizm geliştirme ve eğitim vakfı) ve ayrıca uluslararası kuruluşlar (seyahat acentaları birlikleri dünya kuruluşları, uluslararası otelciler birliği, Dünya turizm örgütü, Dünya seyahat acentaları birliği) olarak sıralanabilir (Öztaş, 2002, 73)

Turistlerin ziyaret ettiği, kaldığı veya tanındığı veya tanıtıldığında turist çekebilecek yerlere, turistik yerler denir (Doğanay, 2001, 10).

Konaklama kurumları, turistlerin geçici konaklama, yeme ve içme, kısmen eğlenme ve diğer bazı sosyal ihtiyaçlarını karşılayan kurumlardan oluşur. Bu kurumlardan yararlanan turistlerin seyahat nedenleri, seyahat şekilleri, bir yerden konaklamaktan bekledikleri yararlar, gelir düzeyleri, zevkleri çok farklı oldukları için, konaklama sektörünü oluşturan işletmelerde çok farklıdır. Turizm kurumları konaklamayla birlikte, seyahat acentaları, tur operatörleri, ulaştırma hizmetleri ile birlik oluşturmaktadır (Olalı, 1984, 24).

Turistlerin barınmaları, eğlenip dinlenmeleri için yapılan oteller, moteller, pansiyonlar, plajlar, lokanta ve gazinolar, kampingler, eğlence yerleri, spor ve avcılık tesisleri, kaplıcalar, hep birer turizm kurum veya kuruluşudur. Bu kurumların sayısı, konforu, personelinin güler yüzlülüğü, buralara ulaşım kolaylığı turist akımını arttırır. Turizmi arttıran bir başka etmen de tarihi anıtların çokluğudur. Eski kent harabeleri, ünlü anıtlar (camiler, kiliseler, açık hava tiyatroları, müzeler) her zaman insanların ilgisini çekmiştir. Bunların yanı sıra doğa güzellikleri de önemli bir ilgi kaynağıdır.

1. 4. Turist

Fransızca kökenli bir kelime olup touriste teriminden gelir. İngilizce torist biçiminde ifade edilir. Dinlenmek, eğlenmek, yeni yerler ve toplumlar görüp tanımak, bilgi ve görgüsünü geliştirmek gibi amaçlarla geziye çıkan bireylere turist denir. Ancak gidilen yerde bir geceden az kalınması durumunda turist sayılmaz sadece ziyaretçi olmuş olur. Turist, yerli ve yabancı diye ikiye ayrılır. Bir ülkenin vatandaşlarının, kendi ülkeleri içinde milli sınırlar dâhilinde seyahate çıkmalarına yerli turist denir. Yabancı ülkelere herhangi bir ülkeye giden turiste de yabancı turist denir (Doğanay, 2001, 9).

Turist, sürekli oturdu yerden en az 150 km. uzağa çalışma ve eğitim gibi gündelik faaliyetlerin dışında kalan faaliyetlere katılmak için seyahat eden ve en az bir gece konaklayan kişiye denir (İçöz, Var ve İlhan, 2002, 2).

Olalı'ya göre ise turist, belirli nedenlerin etkisi ile belirli bir süre için seyahat eden, ziyaret ettiği yerde 24 saatten fazla kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme yapan, mali gücü, zamanı ve maddi kapasitesi sınırlı olan, rahatına düşkün, geleneklerini koruyan, temizlik ve vasat konfor arayan, maceraperest olmayan insandır (Olalı, 1984, 12).

1. 5. Kars Tarihi

Kars şehir ismi, milattan önce 130-127 yıllarında Kafkaslar kuzeyinden gelerek buralara yerleşen Bulgar Türklerinin Velentur boyunun Karsak oymağından kalmadır. Bütün Türkiye'de bundan daha eski bir isin taşıyan şehir yoktur (Kırzioğlu, 1953, 15).

Kırzioğlu'nun "Velentur" dediği Bulgar boylarına Zeki Velidi Togan "Valand" demiştir. Bununla birlikte Kaşgarlı Mahmut "Kars kelimesi için deve veya koyun yününden yapılan elbise ve Karsak derisinden güzel kürk yapılan bir hayvan, bozkır tilkisi" demiştir (Hakan, 2009, 6).

Kars adının gürcüce kari kelimesinden geldiği, buranın Ermenistan ile Gürcistan arasında bulunması sebebiyle "kapıdaki şehir" anlamında kariskalaki şeklinde anıldığı ileri sürülür. Ayrıca bu adın Türkçe karsak kelimesine dayandığı ve Bulgar Türklerinin karsak boyunun bölgedeki hakimiyetinin bir hatırası olduğu öne sürülmüştür (Karadeniz, 1994, 13).

Kars ilinde 1944 yılında tarih öncesine ait kazılar yapılmış ve bu kazılar sonucunda Eskitaş ve Ortataş çağına ait taş aletler bulunmuştur. Anı yakınında mağaralar önünde yapılan kazılarda ise şelleen dönemine ait el baltası bulunmuştur. Yine bu çalışmalar sırasında cilalıtaş dönemine ait eserler çıldır gölünün kuzey doğusunda yer alan akça- kala ada şehrinde tespit edilen dolmen ve menhirlerdir. Kazıların devamında Azat köyünde ki çalışmalarda bakır çağına ait eserler bulunmuştur. Kars'ın Urartu hakimiyetine girmesi büyük kral Menua zamandır. milattan önce 9. uncu yüzyılda itibaren Kars tarihi aydınlanmaya başlamıştır. Büyük kral Menua ile başlayan Urartu hakimiyeti 200 yıl kadar sürmüştür. Urartulardan sonra bölge saka hakimiyetine girmiş ve 16. yüzyıla kadar saka hakimiyetinde kalmıştır. Arsaklı Devletinin kuruluşuyla bölgeye Vanand Bulgarları ve Karsak/Varsak boyları hakim olmuştur. Kars civarı daha sonra Bizans hakimiyetine

girmiş ve dört halife döneminde Bizans'la mücadeleler gerçekleşmiştir. Anı çevresi ise Anı-Bağratlı Krallığının hakimiyetinden Bizans'a geçmiştir. Bölgede Selçuklu Bizans savaşları yaşanmış, Sürmeli, Anı, Ağcakale, Cavak, fethi ile Türkiye'nin temelleri atılmıştır. Moğol istilasıyla bölge (Anı ve Kars) Tahrip Edilmiştir. Anadolu Selçuklu hakimiyetiyle Moğol istilasından kurtulan şehir ilhanlı imparatorluğu hakimiyetine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında da Osmanlı imparatorluğuna katılmıştır (Kırzıoğlu, 1953, 309).

Ortaçağ mahalli kroniklerinde burası için karuts veya karuc adının kullanıldığı belirtilir. Osmanlı kaynaklarında da Kars imlasıyla geçer. Osmanlı coğrafyacılarının eserlerinin pek çoğunda burası Türkmen ülkesinde muhkem bir kaleye sahip şehir olarak gösterilmiştir. Paleolitik çağlara ait izlere rastlanan Kars çevresi ilkçağlarda Hititler, Urartular ve Sasaniler'in hakimiyetinde kalmıştır.

1064'te Alparslan'ın anı üzerine harekatı ile Selçuklu hakimiyetine girmiştir. Bu süreçte çeşitli tarihi yapılar eklenmiştir. Selçuklunun zayıflamasından sonra Kars ve çevresi gürcüler ve Türk beylikleri arasında rekabet sahası durumuna gelmiştir (Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi, cilt 24, 516).

Atabeylerinin eline geçen bölge 1239'da Moğollar tarafından tahrip edilmiştir. Moğollar Anadolu'dan çekilince 1406'da Karakoyunluların, 1467'de da Akkoyunluların eline geçmiştir. Bu iki beyliğin sürekli savaşları Kars ve çevresini çok etkilemiştir. Yerleşme merkezlerinin tahrip edilmesine ve nüfusun azalmasına sebep olmuştur. 1535 yılından itibaren Kars Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmış, 1877-1878 (93 harbi) Osmanlı-Rus harbine kadar önce İranlı'lara sonra Ruslara karşı en büyük askeri üst olmuştur. 1918'e kadar 40 yıl Rus işgalinde kalmıştır. 1918'de tekrar alınmış, 6 ay sonra Mondros Mütarekesi gereği ordunun çekilmesi üzerine kaderiyle baş başa bırakılmıştır. Ordunun desteğinden mahrum kalan Karşılılar önce Milli Şura sonra Cenub-i Garb-i Kafkas hükümetlerini kurarak mücadeleye devam etmişlerdir. 30 Ekim 1920'de Kazım Karabekir yönetimindeki Türk Ordusu Kars'ı alarak Türk topraklarına katmıştır (Gökdemir, 1998, 219).

1. 6. Kars Coğrafi Özellikleri

Kars ili, Anadolu'nun en yüksek bölgesi olan Kuzeydoğu-Anadolu'nun suları Kür ve Aras ırmaklarıyla Hazar Denizi'ne ve Çoruk vasıtasıyla Karadeniz'e karışan kesimindedir (Kırzioğlu, 1953, 1).

Kars, 40°36' kuzey enlemleri ve 43°5' Doğu boylamlarında Doğu Anadolu Bölgesi'nin, Erzurum bölümünde yer alır. Kuzeyinde; Susuz, Arpaçay ve Akyaka'yla, doğusunda; Ermenistan'la, güneyinde; Digor ve Kağızman'la, batısında ise Selim ve Erzurum sınırlarıyla çevrilidir. Rakımı ortalama 1768 metreyi bulan Kars arazisinin büyük bölümü yaylalardan oluşur. Akarsu vadileriyle yer yer parçalanmış yörede yaylalar dalgalı düzlüklerden oluşur. Aynı zamanda karasal iklim dolayısıyla da en soğuk illerinden birisidir. Ancak mekânın bu olumsuzluğu ilin sanayi gelişmesinde nispeten olumsuz olmuş olsa da il turizm potansiyeli açısından bölgenin başlıca illerinden birisidir. Bunun yanı sıra kültür turizmi açısından da tarihin çok eski devirlerine uzanan antik kalıntıları ve ören yerleri ile önde gelen kültür turizmi açısından da Yontma Taş Çağından beri bir yerleşim yeridir (<http://www.karskulturturizm.gov.tr/belge/1-33833/cografya.html>).

Çizim 1. Kars ili turizm varlıkları haritası

1. 7. Kars'ın Turizm Potansiyeli

Ülkemizde bölgelerarası kalkınmışlık düzeylerini dengelemek, turizmden elde edilen gelirleri arttırmak ve ülkenin hemen her yerinde bulunan doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri bir alternatif olarak kullanabilmek amacı ile alternatif turizm faaliyetlerine yönelim başlamıştır. Ülkemizdeki mevcut bu potansiyelden hareketle Kars ilinin; sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi çekicilikler ile alternatif turizm çeşitlerinin uygulanabilirliği açısından elverişli bir yerleşim merkezi olduğu saptanmıştır. Kars İli; başta Anı Antik Kenti olmak üzere tarihi konaklar, camii ve kiliseler gibi inanç turizmine yönelik kültür varlıklarının yanında, ormanlık araziler, avlaklar, göller ve çiftlikler gibi doğal kaynakları ile, yayla, av turizmi gibi alternatif turizm çeşitlerinin gerçekleştirilebileceği bir yerleşim merkezidir. Ayrıca birinci dünya savaşı sırasında tek bir kurşun atmadan donarak hayatını kaybeden doksan bin askerimizin şehit olduğu Allah-u Ekber dağları da yine Kars ili sınırları içerisinde olan Sarıkamış ilçesindedir. Global anlamda yaşanan sosyal ve ekonomik değişimler sanayileşmiş ülkelerin çoğunda kırsal kesimlerde ve bölgelerde yaşayan halk üzerinde bir baskı unsuru olmaktadır. Bu bölgeler yeni teknolojiler, artan işsizlik oranları, daha hızlı ve konforlu ulaşım, daha etkili tarım uygulamaları, yeni ve farklı iş fırsatları, serbest bırakılmış ya da kısıtlanmamış ticaret, zengin ve yoksul arasındaki farkın giderek artması, çevre bilincinin artması vb değişimlerden etkilenmektedirler. Bu sosyal ve ekonomik değişimler hükümetleri kırsal bölgelerde bir takım tedbirler almaya zorlamaktadır. Bu tedbirler kaynakların tüketilmeden kullanımını gerektiren ve kırsal bölgelerin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunacak alternatif turizm türlerinin uygulanmasına olanak sağlayacaktır. Ülkemizde özellikle tarıma dayalı ekonomilere sahip benzer bölgelerde var olan alternatif turizm potansiyeli bilinmemekte ya da göz ardı edilmektedir. Ancak alternatif turizm bu bölgelerin kalkınmasında ve dünyada yaşanan değişimlere uyum sağlayabilmesinde etkili bir çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içinde kaynakların azalması ve niteliklerinin bozulması, sürdürülebilir turizm anlayışının çıkması, turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi, tüketicilerin klasik kitle turizminden (deniz-kum-güneş) sıkılması, tüketicilere değişik zevk, heyecan ve tatillerin yaratılması ve insanların tatilden ve turizmden daha farklı beklentilere girmesi gibi nedenlerden dolayı alternatif turizm gelişmeye başlamıştır. Alternatif turizmin gelişmeye başlaması ile turizm artık, yalnızca tatil, seyahat, görüp-öğrenme ve kültür alış-verişi olmaktan çıkmış, insanın doğayla bütünleştiği,

uygarlık değerleri ile buluştuğu, kendini yeniden tanıdığı ve ürettiği, modern toplumun neden olduğu yabancılaşmanın boyunduruğundan kurtulabildiği bir eylem haline dönüşmüştür.

Kars ili de, ölkemizdeki alternatif turizm potansiyeline sahip sayısız yörelerimizden biridir. Kars Doğu Anadolu da, ölkemizin en doğusunda ve aynı zamanda karasal iklimin hüküm sürdüğü en soğuk illerinden birisidir. Bunun yanı sıra kùltür turizmi açısından da tarihin çok eski devirlerine uzanan antik olumsuz etken olsa da, turizm potansiyeli açısından bölgenin başlıca illerinden birisidir. İl ölkemizin başlıca kış turizm merkezlerinden birisidir ve yapılacak yatırımlarla bu alanda daha da kalıntıları ve ören yerleri ile önde gelen kùltür turizm merkezlerindedir (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1586)

Tablo 1 - 2011 Yılı Kars'taki Turizm Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayısı

TURİZM YATIRIM BELGELİ			TURİZM İŐLETMESİ BELGELİ		
Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
6	180	460	9	480	981

(Kars Kùltür Turizm İl Müdürlüğü, 2012)

Ayrıca Kars'ta 8 tane A grubu turizm işletme belgeli seyahat acentası (sınır turizm, obanoęlu turizm, Vergöl turizm, Erler turizm, Sencer turizm, Kar-bal turizm, Dagndash turizm)bulunmaktadır. Bu acentaların Karadeniz'den gelen ve Güneydoęu'ya devam eden kùltür turlarına Kars'ı da ekleme çabaları son yıllarda artmıştır.

Kars'ta 2011 yılı itibariyle 65. 573 yerli, 24. 774 yabancı turist olmak kaydıyla toplam 90. 347 turist gelmiştir (Kars Kùltür Turizm İl Müdürlüğü, 2012).

1. 7. 1 Anı Antik Şehri

Anı, Anadolu'yu ebedi Türklüğe kazandıran Selçuklu sultanı Alparslan'ın Bizanslılardan aldığı Ağrı Dağı kuzeyindeki Aras boyu ile bütün Kars-Arpaçay boylarının güçlü büyük merkezi bir şehridir. Görkemli örenlerin bütünü, Kars

ilimizde ve Arpaçay'ın sağıında bulunan Ani şehrinin 16 ağustos 1064 pazartesi günü Sultan Alparslan tarafından fethi ile, bu günkü Müslüman-Türkiye'nin temelleri ilk olarak burada atılmıştır (Kırzioğlu, 1982, 1).

Tekin Sönmez ise hayal üçgenleri adlı kitabında “Kırk kaplı, bin kiliseli Ani” diye bahseder Ani antik şehriden (Sönmez, 2004, 15).

Ani antik kenti kalıntıları Kars'a 48 km. uzakta yer almaktadır. Ocaklı Köyü yakınında Arpaçay Nehri yakınında konumlanan kentin kuruluşu milattan önce 350 yıllarına dayanmaktadır. Eski kervanların geçiş güzergahında olan Ani, zamanın en büyük ticaret merkezlerinden biri olup, kalesi güvenlik amacıyla yapılmıştır. Ani kentinin en parlak dönemi 10. yüzyıldır. Bu dönemde şehri yerli Hıristiyan beyliğinin baş kentliğini üstlenmiş, pek çok kilise ve sivil binalarla donatılmıştır. Bu yapıların bir kısmı halen ayaktadır. Kars gibi Ani de jeolojik durumu nedeniyle birçok devletin istilasına ve yıkımına uğramıştır. 1064 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan Ani'yi alarak onarmış, kenti Selçuklu soyundan olan Şaddatoğullarına bırakmıştır. Türk Selçuklu mimarisinin en güzel örneklerini oluşturan camiler, hamamlar, saraylar, konutlar ve pazaryerleri ile kenti zenginleştirmişlerdir. Ani bu dönemde doğunun en güzel yerlerinden biri olmuş, ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir. 14. yüzyılda meydana gelen bir depremle kent büyük ölçüde yıkıma uğramış, ticaret yollarınında değişmesi sonucu, bir daha eski konumuna ulaşamamıştır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1587).

Kars merkeze bağlı ocaklı köyü sınırları içersinde yer alır. Ani; antik çağda bir kale yerleşimi iken 8. yüzyılın başlarında Bağratlı Krallığı tarafından kurulmuştur. Kent 10. ve 11. yüzyıllarda askeri ve kültürel açıdan gelişme göstermiştir. Bu günkü ani ören yerinde 10 adet kilise, 1 adet köprü ve çok sayıda binanın temel kalıntıları bulunmaktadır. Selçuklu Sultanı Alparslan 1064'te Ani kentini Büyük Selçuklu Devleti sınırlarına dahil ettikten sonra yörede bir saray, bir kervan saray, iki cami ve iki hamam yaptırmıştır (Gürdal, 2001, 478).

Kral Abas döneminde, feodal beylerin ve yöneticilerin manastırlara yaptıkları bağışlar, satın alınan kasabalar, bağlar, ormanlar ve başkalarına ödenen büyük miktardaki paralar hakkında kaynak ve yayınlarda sınırlı bilgi bulunmaktadır. Kars 10. yüzyıldan önce önemli bir kaledir. Ayrıca 10. yüzyılda Ardanuç'tan Trabzon'a giden ticaret yolunun önemli duraklarından da biridir. Kral Abas bu yol güzergâhında seyahat eden tüccarların güvenliğini sağlayarak Kars'ı çok güçlü bir hudut şehri yapmıştır.

Kral Abas'ın ölümünden sonra III. Aşot (953-977), Katolikos Anania başkanlığında, 40 piskoposun ve Ermeni asillerinin hazır bulunduğu bir törenle Ani'de taç giymiştir. Aşot babasının ölümünden sonra ülkede çıkan karışıklıklarla uğraşmış, bölgede sükûneti sağlamaya çalışmış, 961 yılında başkenti Kars'tan Ani'ye taşımış ve şehrin etrafını surlarla çevirtmiştir. Bölgenin sürekli karışık olması, kralın ölümünden sonra krallık topraklarının oğulları arasında paylaşılması ve krallık derecesine yükselen prenslerin hareketleri ülkenin müstakil devletlere ayrılmasına neden olmuştur. Bu koşullar altında III. Aşot, kardeşi Muşeg'e (962-984) Kars'ın bulunduğu Vanand bölgesini bırakmak zorunda kalmış ve böylece Kars Bagratlıları Beyliği kurulmuştur.

III. Aşot 977 yılında ölünce, yerine büyük oğlu II. Sımbat (977-988) başkent Ani'de taç giyerek başa geçmiştir. II. Sımbat'ın krallığı döneminde Ani şehrinin etrafı ikinci kez surlarla çevrilmiş, birçok kilise inşa edilmiş ve katedralin temeli atılmıştır. Ani yakınlarındaki yerleşimlerde ve krallıklarda da yoğun imar faaliyetleri görülmüştür. II. Sımbat, bölgedeki Ermeni krallıklarını ve prensliklerini otoritesi altında tutmayı başarmıştır.

II. Sımbat'ın 988/989 yılında ölümünden sonra Ermeni Krallığı'nın başına kardeşi I. Gagik (989-1020) geçmiştir. I. Gagik'in himayesinde Bagratlı Ermeni Krallığı ve başkent Ani iktidarının en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ermeni mimarisi altın çağına girmiş, Ani, "1001 kiliseli şehir" olarak ünlenmiştir.

1040 yılında Bizanslılar Bagratlı Ermeni Krallığı'nın arazisini kesin olarak imparatorluk topraklarına katmıştır. 1045 yılında Bizans İmparatorluğu tarafından Ani Bagratlıları Beyliği'ne son verilmiştir. Kral Gagik Abas, Kapadokya'da Tzanmantos'a yerleşmiştir. 1054-1055 arası, Selçuklular Kars'a saldırarak tahrip etmiş, ancak kalesine dokunmamıştır.

1064 yılında Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan komutasındaki Selçuklu ordusu, Bizans yönetiminde bulunan ve kaynaklarda "asla zapt edilemez" denilen Ani'yi kuşatmıştır. Bizans İmparatorluğu'na bağlı generaller Bagrat ve Krikor tarafından savunulan şehir, sultanın başarılı savaş taktiğiyle Selçuklular tarafından ele geçirilmiştir.

Sultan Alparslan Ani'yi, Dvin Emiri Şeddadlı Ebu'İesvar'a bırakmış, Esva yaşlı olduğu için oğlu Manuçehr Bey Selçuklulara bağlı olarak Ani'yi yönetmiştir. Böylece Ani'de Selçuklulara bağlı olarak Şeddadlı yönetimi kurulmuştur.

Şeddadlı Beyi Manuçeher (1064-1110), Ani'nin yıkılan surları ve yapılarını onartmış, saray, cami, kervansaray ve suyolları gibi yeni yapılar inşa ettirmiştir. Böylece şehir eski canlı ticarî hayatına kavuşmuş, hem Müslüman hem de Hıristiyanların rahat yaşadıkları bir kent olmuştur.

Ani şehri, 1131 yılında meydana gelen bir depremde tahrip olmuştur. Şeddadlı Beyi Fadlun'un 1131 yılında ölmesinin ardından beyliğin başına sırasıyla Khoşçeher (1131), Mahmud (1131), Fahrettin Şeddad (1131-1155) ve II. Fadlun (1155-1161) geçmiştir. 1161 yılında Ani'ye tekrar Gürcüler hâkim olmuştur. 1164 yılında Ani, Selçuklulara bağlı Atabek İldeniz'in baskıları sonucunda Gürcüler tarafından boşaltılmıştır. Atabek İldeniz Ani'yi II. Fadlun'un kardeşi Şeddadlı Şahinşah'a (1164-1200) teslim etmiştir. Şahinşah'ın Ani'de harap olan binaları yenileme gayreti ona Ebu'l-Muammeran unvanını kazandırmıştır. 1199/1200 yılında Gürcü Kraliçesi Tamara (1184-1212) tarafında şehrin ele geçirilmesiyle Ani Şeddadlı Beyliği son bulmuştur.

Ani Şehri, 1319 yılında meydana gelen şiddetli depremle bir kez daha harap olmuştur. Bölgeye 1358-1380 arasında İlhanlılar/Celayirliler, 1380-1386 yılları arasında Karakoyunlular hâkim olmuştur. Bölge, 1386 yılında Timur tarafından zapt edilmiştir. Ani, Timurlular zamanında valilik merkezi olmuştur. Bölge, 1406-1467 yılları arasında Karakoyunluların, 1467-1534 yılları arasında Akkoyunluların yönetimine geçmiştir. Akkoyunlular Döneminde savaş alanına dönen bölgede, pek çok şehir gibi Kars ve Ani de harap olmuştur. Bölge, 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın İrakeyn Seferi sırasında Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır.

Ani, 1605 yılında meydana gelen 8 şiddetindeki depremden sonra artık oturulamayacak hâle gelmiş ve tamamen terkedilmiştir.

1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi), Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisiyle sonuçlanmış, 3 Mart 1878 yılında Ruslarla Ayastefanos Antlaşması Osmanlı topraklarına katılmıştır. Ancak 1918 yılında Osmanlı topraklarının İtilaf Devletleri tarafından istilâsı sırasında, Kars, Ardahan ve Batum'u, 1921 yılına kadar Ermeniler imzalanarak Kars, Batum ve Ardahan onlara bırakılmıştır. 1917 yılında Çarlık Rusyası dağılınca 3 Mart 1918 yılında Ruslarla imzalanan Brest-Litowsk Antlaşması ile Kars, Ardahan ve Batum tekrar ve Gürcüler kontrolleri altında tutmuşlardır. Ruslarla 16 Mart 1921'de Moskova'da, 13 Ekim 1921'de Kars'ta yapılan antlaşmalarla, Türkiye-Rusya sınırı çizilmiş,

Kars ve çevresi Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır. Ani'deki yapılar Sasani, Arap, Ermeni, Selçuklu ve Gürcü uygarlıklarının mimari izlerini taşır. Birçok medeniyete beşiklik etmiş olan Ani, Dünya uygarlıklarının ortak kültür mirasıdır (<http://www.ani.gov.tr/tarihce.asp>).

1.7.2.Surlar

Dış surlar ilk defa 987- 997 yılları arasında yaptırılmıştır. Daha sonra şeddatlılar, düzlükte kalan kısımları güçlendirmek amacıyla, Selçuklu motifleriyle süslü bir sıra sur ile takviye etmişlerdir. Kentin yedi adet giriş kapısı vardır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1588).

Bağdat Kralları Aşot ve II. Sembat tarafından ilk sur sistemleri yaptırılır. 1064'te Selçukluların Ani'yi fethinden sonra yıkılan surların tamiri 1066 yılında Emir Manuçahr tarafından gerçekleştirilir. Ortalama yükseklikleri yedi sekiz metre arasında değişen surlar, ustaca islenmiş bej bazalt ile kaplıdır. Yer yer kırmızı ve siyah taşlarla desenlenmiş, haçlar, hanedan armaları, tılsımlar, hayvanlar ve çeşitli sembollerle süslenmiştir (Gürdal, 2001, 478).

1. 7. 3. Aslanlı Kapı ve Diğer Kapılar

Kuzeydeki ana giriş kapısına Arslanlı kapı (Ortakapı), sağdakine Ejderha kapısı (çifte beden kapısı), soldakine ise hidrellez kapısı (Satrançlı kapı) adı verilmiştir (Gürdal, 2001, 478).

Ani Antik Kenti'nin çevreleyen ikinci sıra surların ana giriş kapısı üzerine, 1064 yılında Ani'nin fethinden sonra bir arslan kabartması yerleştirilmiştir. Selçuklularda gücü ve iktidarı simgeleyen kabartma nedeniyle 'Arslanlı Kapı' olarak bilinir. Ani surlarının üstündeki diğer kapılar Divin Kapısı, Bey Sekisi Kapısı, Mıgımg Kapısı, Acemağılı Kapısı, Hidrellez (Satrançlı) Kapısı, Çiftebeden (Kars) Kapısı ve Eğribucak Kapısı'dır (Kars Rehberi, 2007, 89)

1.7.4.Mağaralar

Ani etrafındaki kayalık uçurumlar, altta yumuşak tuf, üstte sert bazalt oluşumlardan meydana gelmiştir. Kolayca oyulan bu oluşum oda, mezar, depo, güvercinlik, ev ve dini amaçlı mekânlar yaratılmasını sağlar. Bu mekânların bazıları iç merdivenlerle birbirine bağlıdır. Çoğu odanın ön yüzünün geçmişte moloz taş veya ahşapla kapalı olduğu bilinir. Ani'yi çevreleyen uçurumlara dağılmış olan mağaralar özellikle şehrin batı yanında yer alan Alaca Vadisi'nin her iki tarafında kümelenir. Burası, eski Tsagkotsadzor, yani Çiçek Bahçeleri Vadisi'dir. Mağaralar, 1915'te Rus arkeologları tarafından incelenir. Ruslar, aralarında 30

kilise, 8 grup mezarlık ve 16 güvercinlik de bulunan yaklaşık 500 birimi araştırırlar (<http://www.ani.gov.tr/tarihce.asp>).

1. 7. 5. Selçuklu Sarayı

11. yüzyılda yapıldığı düşünölen bu yapı, kale veya Sultan Sarayı olarak bilinen saray kalıntıları, Ani'nin kuzeybatı ucundadır. Yapım yılı kesin olarak bilinmeyen ancak 12. veya 13. yüzyıl eseri olduğu düşünölen yapının kimler tarafından yapıldığına ilişkin bulgulara henüz ulaşılammıştır.

Türk-İslam sanatının en güzel örneklerindendir. Selçukluların Ani'yi fethinden sonra Ebu Manuçahr tarafından başlatılan imar çalışmaları sırasında yapıldığı yönündedir. Yapının mimari detaylarındaki Selçuklu taş işçiliğı ve süsleme sanatına dair izler bu görüşü diğerlerine göre daha güçlü kılar.

Dikdörtgen planlı ve üç katlı saray büyük bir salon ve bu salonun etrafına dağılmış odalardan oluşur. Binanın ahşap olan birinci katı yıkıldığı için günümüze, zemin katla bodrum katı görölebilir.

Sarayın Alaca Çay Vadisi'ne bakan duvarları aynı zamanda şehir surlarının bir kısmını teşkil eder. Sarayın bodrum katını oluşturan tonoz kemerli bölümler ambar olarak kullanılır. L şeklindeki zemin kat ise yaşam alanıdır. Doğu cephesinin muhteşem süslemeli girişı, yapının günümüze ulaşan en dikkate değer kısmıdır. 12. yüzyıl Selçuklu süsleme tarzının izlerini taşıyan saray şadırvanı da dikkat çekicidir. Sarayda, onarım çalışmaları 1990'larda başlar. 2000 yılında görkemli kapının restorasyonu yapılır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 6. Gagik Kilisesi

"Binyıl Kilisesi de denilen yapının inşası için 990 ile 1020 yılları arasında hüküm süren Ermeni Kralı Gagik'in, Ani Katredrali'ni tasarlayan mimar Trdat'ı seçtiğı bilinir. Kilise 1010 yılında bitirilir. Ani'nin güneybatısında Bostanlar Deresi'ne inen yol üzerindeki dairesel planlı kilisenin duvarları ve kubbesi tamamen çökmüştür. Ermenistan mimarisinin yedinci yüzyıldaki en önemli dini yapısı olan Zvartnots'un taklidi niteliğinde olan kiliseden bugüne sadece temel duvarları ve iç mekândaki üç sütun ulaşır (www.karskulturturizm.gov.tr).

1. 7. 7. Havariler Kilisesi

Bu önemli kilise, Pahlavuni sülalesince yaptırılır. Ani bu sülalenin himayesindeyken kilisenin piskoposlarca kullanıldığına inanılır. Duvarlarında, yapımına dair yazıt yoktur. En eski yazıt, 1031 tarihlidir ve Abugamir Pahlavuni'nin yaptığı bir toprak bağışından söz eder.

Nikolai Marr, Havariler Kilisesi ile ona bitişik yapıların kazısını 1909'da tamamlar ve 1912'de kilisenin en zayıf kısımları sağlamlaştırılarak yapı güçlendirilir.

Bu kilisenin mimarisi bölgede 7. yüzyıldan beri rastlanan bir plan türüdür, ancak binadaki süs unsurları, üslup olarak 11. yüzyılın başlarına tarihlenir (Gürdal, 2001, 478).

1. 7. 8. Ebu'l Muammeran Camisi (Boz Minare)

Anı kentinin orta kısmında yer alan camii, son Şeddatlı Sultanı Sultan Şahan Şah tarafından yaptırılmıştır. Halen yıkık olan caminin minaresi yana yatık olarak durmaktadır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1590).

1890'da yıkılan minaresinin bazı bölümleri haricinde, camiden geriye pek bir şey kalmamıştır. Minare, Ani'yi konu edinen ilk gravürlerde görüldüğü gibi çok yüksek ve sekizgen bir kuledir. Bütünlüğünü koruyan kısımlarda yüksek kalitede taş işçiliği ve merdivenler görülür (Şener, 2009, 76).

1. 7. 9. Aziz Krikor (Polatoğlu) Şapeli

Ören yerinin kuzeybatısında, Bostanlar Deresi'nin üzerindeki surlara yakın plato üzerinde inşa edilen şapel, 980 yılında Prens Pahlavuni tarafından yaptırılır. Bu küçük kilise, Alaca Çay Vadisi'ne bakan dik bir yokuşun kenarındadır. Ani'deki kiliselerin neredeyse hepsi, şehrin dışından iyi görünebilmeleri için, düzlüğün kenarında inşa edilmiştir (Şener, 2009, 78).

Şapelin dış planı 12 yüzlüdür. Girişi alışıldık doğu-batı eksenine yerine, güneybatı tarafındadır. Silindirik yapıdaki kilise sekizgen kubbelidir. Temeli altı kenar sütun üzerine oturur. Apsisinin bulunmaması bu kilisenin bir aile anısına yapılmış bir anıt mezar olarak kullanıldığı olasılığını düşündürür. Cephelede kullanılan biçimlerin çeşitliliği ve bunların üzerindeki ışık gölge oyunları yapıya barok bir hava verir. 1998'de define avcıları tarafından talan edilen şapel

günümüzde hâlâ ayaktadır. Güney cephesinde oyma tekniği ile yapılmış güneş saati koruna gelmiş özelliklerinden biridir (Kars Rehberi, 2007, 67).

1. 7. 10. Aziz Prkitch (Halaskar) Kilisesi

1035 yılı civarında tamamlanan bu büyük kilisenin duvarları üzerine bulunan uzun ve zarif işçilikli yazıtlar, tarihi hakkında çok şey anlatır. Yukarıda kısmen aktarılan yazıt, prens Abulgarip Pahlavid'in bu kiliseyi, Gerçek Haç'ı barındırması için yaptırdığını kaydeder.

Ani'nin güney doğusunda, büyük katedrale yakın bir noktada yer alan kilise, en tipik Ermeni Kiliselerinden biridir. 19 yüzlü çokgen yapı neredeyse yuvarlaktır. Zemini daire planlı kilisenin mimarisi kubbeli ve iki kademelidir. Sekiz köşegenli iç mekânda duvarlar fresklerle kaplıdır.

Kilise teknik bakımından Ani'deki en 'maceracı' yapılardandır. Ortaçağ Ermeni kiliselerinin inşa yöntemi kırılmış taş ile beton özden oluşmuş çekirdek ve bunu kaplayan kesme taş- bütüncül yapıdır. Duvarlar, çatılar, alın, kubbe, sütunlar, apsisler, hepsi tek, birleşik bir varlığa karışır. Bu yapı tekniği nedeniyle, çökmeler başladığında, kilisenin yarısı yerle bir olur. Bu özellik yapı açısından 'ya hep ya hiç' anlamına gelir (Kars Rehberi, 2007, 81).

1034-1035 yılları arasında yaptırılmış olup, 1173 yılında onarılmış, 1291 yılında ana yapıya bir çan kulesi eklenmiş, 1342 kubbe onarılmıştır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 11. Büyük Katedral

Katedralin yapılışı 987-1010 yılları arasındadır. Bizans İmparatoru II. Basil'den (Basileus) imtiyazı olan Ani Bagratlı Kralı Sembat, dönemin mimarlarından Tridat ustaya yaptırmıştır. Yapılışında Bagrat Kraliçesi Katrenide'nin maddi katkıları olmuştur. Bizans İmparatorluğu'nun temsilcisi olan Magistros'un (Aron) girişimleriyle 1045- 1054 yılları arasında yeniden restore edilmiştir. Selçukluların bölgeye hakim olmasıyla bir dönem Fethiye Camisi olarak da kullanılmıştır.

Katedralin dış yüzeyindeki kitabelerden birinde Bizans İmparatorluk temsilcisi olan X. Konstantin Dukas'ın bazı vergileri kaldırarak halkın yükünü hafifletmiş olduğu yazılıdır. Katedralin mimarı İstanbul'da depremden zarar gören Ayasofya Kilisesi'nin de tamiratını yapan Ortaçağ'ın ünlü mimarlarından Anili Terdat'tır. Ani'nin merkezinde yer alan katedral kırmızı renkli tuf taşı kullanılarak kubbeli bazilika şeklinde inşa edilir. Batıda halk kapısı, kuzeyde patrik kapısı,

güneyde kral kapısı olmak üzere üç girişe sahip katedral kemerli, dar ve yüksek pencereler ile aydınlatılır. İçi, merkezi kubbesi yıkılmış olmasına rağmen karanlıktır. Bu etki mimari tarafından istenerek elde edilmiştir.

1064'te Selçukluların Ani'yi fethinden sonra katedral camiye çevrilir ve fetih sonrası ilk namaz burada kılınır. Bu sebeple katedrale Fethiye Camisi de denir.

Basamaklı bir zemin üzerine oturtulmuş olan katedralin kubbesi ve çan kulesi, kuzey cephesindeki duvarın bir bölümü ile birlikte yıkılmıştır. 2000 ve 2001 yıllarında Ermenistan tarafındaki taş ocaklarında yapılan patlatmalar nedeniyle iyice hasar gören katedral Ani'de günümüze kadar ayakta kalabilen en önemli ve en büyük yapıdır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 12. Tigran Honents (Resimli) Kilisesi

Tüccar Tigran Honents tarafından Aziz Krikor'a adanarak yapılan kilise aynı zamanda Honents'in mezarını da barındırır.

İç mekânın tamamı, kiliseyle yaşıt fresklerle kaplıdır. Fresklerde iki ana konu işlenir' Hazreti İsa'nın hayatı ve Krikor Lusavoriç'in hayatı. Bu nedenle Resimli Kilise diye de anılır. İç mekân dört büyük sütunla kubbeye bağlıdır. Yarım daire şeklindeki apsisin sağında ve solunda iki katlı günah çıkarma odaları bulunur.

Kilisenin önüne daha sonra ilave edilmiş olan narteks, bugün oldukça harap durumdadır. Narteks üzerinde de çok sayıda fresk olmasına rağmen, elle uzanılabilen yükseklikteki resimler, yakın zamanda yapılan karalamalarla hasar görmüştür. Ancak en ağır hasar, karalamaların verdiği zararı 'kapatma' uğruna, fresklerin büyük kısmının badana ile kapatılmasıyla verilmiştir. Özellikle kilisenin kuzey duvarındaki fresklerin alt sırası tamamıyla tahrip olmuştur. Kilise çok eski tarihlerde yıkılmış, ancak bir bölümü freskleriyle birlikte, günümüze ulaşmıştır (Kars Rehberi, 2007, 87).

1. 7. 13. Ebu Manuçahr Camisi

İç Kale'ye giden yol üzerinde bulunan ve Arpaçay'a bakan yamaçta inşa edilen cami, Anadolu'da günümüze kadar ayakta kalabilmiş en eski Selçuklu eseridir.

Cami, Selçukluların 1064'te Ani'yi fethinden sonra hüküm süren Şeddatoğulları zamanında Ebu Manuçahr tarafından yaptırılır. Çatı, iç hacmi on bir bölmeye ayıran altı bağımsız sütunla desteklenmiştir. Bugün, bu bölmelerin sadece altısı ayaktadır. Bölmelerin her birinin tavanının tasarımı, bir diğerinden farklıdır ve çok renkli taş kakma ile süslenmiştir. Minarenin günümüzde tamamen açık olan

tepesine, bir sütunun etrafına sarmalanan dik bir merdivenle çıkılır. Mihrabı bulunmayan caminin iç duvarındaki nis kiblenin yönünü gösterir.

1906'ya kadar yakında oturan köylüler tarafından kullanılmış olan cami, aynı yıl Nikoli Marr'ın kazı bulgularını barındırmak üzere kazı deposuna çevrilmiş olsa da, yağmalanmaktan kurtulamamıştır (Kars Rehberi, 2007, 85).

1072 yılında Şeddatoğullarından Ebu-Süca tarafından yaptırılan cami, Selçukluların Anadolu'da inşa ettikleri ilk cami olarak dikkati çekmektedir. Üç nefli olup, tavanlarındaki mozaik görünümlü taşları ve zengin görünümlü motifli geometrik süslemeleriyle, Anadolu Selçuklu eserlerinin en güzel örneklerinden biridir (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1590).

1. 7. 14. Bakireler (Rahibeler) Manastırı

Türkiye - Ermenistan sınırının en uç noktasında, Arpaçay Nehri'nin aktığı derin vadi üzerindeki sarp kayalıklar üzerine kurulan bu manastır, 1215 yılında yapılır. Azize Hripsime'nin bakire şehitlerine adanır.

Aziz Krikor Kilisesi'nin bir yazıtı, yakın civarda Tigran Honents tarafından onarılmış Bekhents adlı manastırın varlığından söz eder. Bekhents'in, Bakireler Manastırı olduğu iddia edilir. Bir avlunun içinde, birkaç binanın kalıntıları arasında karşımıza tahminen 13. yüzyılda inşa edilmiş olan küçük, narin ve çok çekici bir manastır olan bu yapı çıkar.

Küçük hacmine rağmen kilisenin tasarımı karmaşıktır. Manastıra güneyden birleşen küçük bir de şapel vardır. İçindeki sadelik ve fresk bulunmayan duvarlarıyla manastırın tasarımında Türk kümbet türü mezarlardan etkilenildiği düşünülebilir. Bir kayalığın doruğuna oturmuş, kırmızı tuf taşından yapısıyla, manastır kalıntıları son derece güzel ve romantik görünür (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 15. İç Kale

Ani'nin güney ucunda, alçak bir tepe yükselir. Burası, iç kale veya iç şehir olarak bilinen tek bir sıra surla çevrili alandır. Ani'deki ilk yerleşimdir. 622 yılında Kamsarakan Hanedanı'nın oturduğu mekândır.

Bu tepenin en yüksek noktasında, Bagratlı hükümdarlarının ve ardıllarının sarayı yer alır. Bagratlıların başkentlerini Ani'ye nakletmelerinden önce, şehrin çoğu nüfusu muhtemelen bu kale alanının içindedir. Saray, düşmüş taşlar ve duvar kalıntılarından ibarettir.

Kalenin içinde üç kilisenin kalıntıları görülür. Bunlar sarayın kilisesi, çocuk Prenslerin Mozolesi ve Altıgen Kilise'dir. Sarayın Altıgen Kilisesi, İç Kale'nin en güney ucundadır. Uzaktan bakıldığında bir kuleye benzer. Altıgen kilise ile sarayın arasındaki eğimde başka bir kilisenin kalıntıları olduğu tahmin edilen bir taş yığını vardır (Kars Rehberi, 2007, 84).

1. 7. 16. Ateş Gede

Anı'da yer alan Ateşgede kalıntıları, Rus Arkeolog Nikoli Marr'ın 1909 yılı kazısı sırasında ortaya çıkarılır.

Milattan sonra ilk birkaç yüzyıl içinde yapılmış olduğu düşünülen bu Ateşgede Tapınağı, aynı zamanda Anadolu'daki ilk Zerdüşt Ateşgedesi'dir.

Yapısal özellikler bakımından kare planlı ve köşelerden yükselen dört sütun üzerinde çatı ile sonlanan bir biçime sahip, bazalt taş bloklarından yapılmıştır. Çatıya ait kalıntı bulunamamıştır. Yapılan son kazılarda ise yapının yakınında bazı duvar kalıntlarına rastlanmıştır ve bu duvarların Ateşgede'nin şapele dönüşümünden sonra yapıldığı sanılmaktadır. Zerdüştlük en eski tektanrıci inançlardan biridir. Yaklaşık üç bin 500 yıl önce Zerdüşt tarafından İran'da kurulur. Zerdüşt ilke ve felsefesini anlatan Avesta isimli eserinde insanlar arasındaki kıskançlık, anlaşmazlık ve çatışmaların temelinde özel mülkiyet yatar demektedir. Günümüzde dünyada Zerdüşt inancına sahip yaklaşık bir milyon insan olduğu tahmin edilir (Kars Rehberi, 2007, 86).

1. 7. 17. Kız Kalesi Burnu

Anı'nın en güney ucundaki arazi, Arpaçay ile çevrilmiş bir burun şeklinde daralır ve dimdik uçurumlarla korunur. Bu bölgede bulunan ev temelleri, Anı'nın diğer kısımlarına göre daha iyi korunduğu için bu alanın terk edilen son yerlerden biri olduğu düşünülür.

Bugün, Ermenice adının anlamıyla aynı ismi taşıyan Kızkalesi'nin bulunduğu zirveye dolambaçlı ve zorlu yollardan ulaşılır. Arpaçay'a nazır taraftaki patika olasılıkla kalenin asıl yoludur. Bugün harabe durumdaki bir kapı ile korunmuş olması bunun en önemli belirtisidir.

Kız Kalesi Burnu'nun sarp uçurumu kenarında, olasılıkla 13. yüzyılda inşa edilmiş bir kilisenin kalıntıları vardır. Kilisenin dış planı dikdörtgen, içi haç şeklindedir. Yapının kimi kısımlarında, devşirilmiş malzeme görülür. Bu malzeme, belki de aynı yerdeki daha eski bir kiliseden alınmadır.

Ani kenti surlarından Kız kalesi Burnu'na ve kiliseye varmak için yaklaşık bir saat yol yürümek gerekir. Bu nedenle Ani'nin bu bölümü nadiren gezilir. Oysa Kars'ta Rus hâkimiyeti döneminde, Kız kalesi bugüne göre daha gözde bir yer olmalıymış ki kilisenin duvarlarında görülen duvar yazılarının çoğu Rusça ve Ermenicedir. Ani kentinin, Arpaçay'ın ve Ermenistan sınır boyunun Kız Kalesi burnundan toplu görünümü, bu mekâna varmak için yapılan yürüyüşe değer (Kars Rehberi, 2007, 88).

1. 7. 18. İpek Yolu Köprüsü

İpek Yolu Köprüsü, Türkiye - Ermenistan sınırını belirleyen Arpaçay Nehri'nin aktığı vadi üzerinde kurulduğu için karşı kıyı ile ulaşımı sağlamak amacıyla 10. yüzyılda, Bagratlı Krallığı döneminde yapılır.

Köprü'nün 30 metrelik tek kemeri çökmüştür. Geriye kalan, belki de takviyeli olan kapının bir parçası ve uzun ayaklarıdır. 19. yüzyıl gezginleri, köprü'nün yanında bir askeri karakoldan bahsederler. Kız Kalesi Burnu'nun altında ikinci bir köprü olduğu söylenir ancak geriye kalan herhangi bir iz yoktur (Kars Rehberi, 2007, 85).

1. 7. 19. Küçük Hamam

Arpaçay'ın kuzeybatısında Bey Sekisi kapısının yüz metre güneyinde, Selçuklu mimari tarzında yapılmış hamam, dört eyvan ve dört halvet odasından oluşur. Odaların kapı girişleri sivri kemerlidir. Ayrıca eyvanlar beşik tonoz kemerlerle örtülüdür. Hamamın girişi batı istikametindedir ve buradan bir koridorla soyunma odalarına geçilir (Kars Rehberi, 2007. 86).

1.7.20.Hamam

Ani'nin merkezi sayılabilecek bir yerde, Büyük Katedral'in 30 metre batısında inşa edilen büyük hamam, Selçuklu dönemine aittir. 1965–1966 yıllarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan 12. yüzyıl eseri hamam kalıntılarının önemli bir kısmı toprak altındadır.

Ani antik kenti Kars turizmi için en önemli dinamiklerden biridir. Gerekli restorasyon ve çalışmalardan sonra sadece Kars için değil bütün bölge için büyük bir turizm hareketliliği sebebidir (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1590).

Tablo 2. Anı Ören Yerinin Son Dört Yıldaki Ziyaretçi Sayıları

Yıl	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam
2008	8259	8402	16662
2009	9029	7920	16949
2010	11691	11068	22759
2011	9180	12104	21284

(Kars il kültür ve turizm müdürlüğü, 2012)

1. 7. 21. Kars Müzesi

Cumhuriyet dönemiyle birlikte yörede bulunan geçmiş uygarlıklara ait eserler toplanmaya başlanmış ve ilk defa Kars Eski Vilayet Konağının bir odasında Eski Eserleri Koruma ve Müze Müdürlüğü adıyla müzenin çekirdeği oluşturulmuştur. Daha sonra müze koleksiyonunun giderek genişlemesi sonucu 1964'te Kümbet Camii'nde teşhir ve tanzim çalışmalar yapılarak müze açılmıştır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

Kafkaslardan Anadolu'ya girişte ilk yerleşim merkezi olma özelliğini taşıyan Kars Şehri bir çok uygarlığın geçişine tanıklık etmesi sebebi ile binlerce yıldan bu yana iskan edilmiş antik bir yerleşim merkezi özelliğine sahiptir. İpek yolu üzerinde yer alan antik Anı Ören Yeri'nin ve bölgedeki yoğun arkeolojik yerleşmenin oluşturduğu taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması ihtiyacını karşılamak üzere ilk olarak 1959 yılında vilayet konağında müze memurluğu kurulmuş, daha sonra bölgeden toplanan eserlerin çoğalmasi sebebiyle 1964 yılından 1978 yılına kadar Kümbet camii olarak da bilinen "Havariler Kilisesi" müzeye dönüştürülerek sergileme yapılmış, nihayet 1978 yılında istasyon mahallesinde yeni yapılan modern Müze binası 1981 yılında hizmete açılmıştır. Modern Kars Müzesi günümüzde arkeolojik, etnografik ve taş eserlerin sergilendiği önemli Müzelerimiz arasında yer almaktadır (Şenol, 2008, 35).

1. 7. 22. Arkeoloji Salonu

- Paleolitik (yontma taş çağı) dönem eserleri
- Taş el baltaları ve dinazor kemiği
- Eski tunç çağı eserler
- Eski tunç çağı madeni eserleri
- Urartu Dönemi eserleri
- Sikkeler

- Roma ve Bizans Dönemi eserleri
- Hristiyanlık Dönemi eserleri
- Pithoslar (zahire küpleri)
- Selçuklu Dönemi eserleri
- Taş eserler
- Yöresel yün dokuma aletleri
- Osmanlı kaftanları
- Gümüş kafkas kemerleri
- El Yazma eserler
- Mühürler
- Bakır mutfak kapları
- Semaver ve Şamdanlar
- Etnografik eser sayısı: 1254
- Arkeolojik eser sayısı: 2014
- Sikke sayısı : 4152

1. 7. 23. Kazım Karabekir Paşa'ya Ait Vagon

Kars'ın kurtarıcısı 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşaya 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması için şehrimize gelen Rus Generalleri tarafından hediye edilen Beyaz Vagonu Kazım Karabekir Paşa Kolordu Komutanlığı yaptığı yıllarda Kars – Erzurum arasına özel vagonu olarak kullanılmıştır. Kars Müzesi bahçesinde yer alan 13 metre uzunluğundaki Beyaz Vagonun iç mekanı salon, dinlenme odası, yemek odası ve banyo kısımlarından oluşmaktadır. Ayrıca içersinde çocuk müze bölümünün bulunduğu Türkiye'deki birkaç müzeden biridir (<http://www.karskulturturizm.gov.tr>)

Tablo 3. Kars Müzesinin Son Dört Yıldaki Ziyaretçi Sayıları

Yıl	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam
2008	4468	1676	6144
2009	4353	6204	6204
2010	7090	9755	9755
2011	7814	4311	11125

(Kars il kültür ve turizm müdürlüğü, 2012)

1. 7. 24. Kale

İlk olarak 10. yüzyılda yapıldığı sanılan kale hakkında en eski kayıtlar 12. yüzyıla aittir. Kars Kalesi, merkez ve dış kale olarak anılan iki kısımdan oluşmaktadır. Merkez kale bulunan kitabede kalenin 1153 yılında Sultan İzzettin'in emriyle veziri Firuz Akay tarafından yaptırıldığı yazılmaktadır. Kenti çevreleyen dış kalede 12. yüzyılda inşa ettirilmiştir. 1386 yılında yıkılan kale, 1579 'da 3. Murat'ın fermanıyla Lala Mustafa paşa tarafından tekrar yaptırılmıştır. 1616 ve 1636 yıllarında tekrar iki defa onarım görerek ana yapıya bazı yapılar eklenmiştir. Kars Kalesi kentin kuzeyinde, yüksekçe bir kayalık tepenin üzerine kurulmuştur. Kalenin boyutları doğu batı istikametinde 250 metre kuzey güney istikametinde ise 90 metredir. Kale siyah ve gri kevenk taşlarından inşa edilmiştir. Toplam üç kapısı bulunan Kars kalesi büyük istinat duvarları ile çevrilidir. Kalenin iç kısmı iki bölümden oluşmaktadır. Kuzeydeki ana giriş büyük bir boşluğa açılmakta, bu boşluğun iki yanında ise yapılar sıralanmaktadır. Kale içinde bulunan binalar arasında mescit, baruthane, koğuş binaları ve Celal Baba türbesi bulunmaktadır (Kars Rehberi, 2007), (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 25. İnkaya-Micingirt Kalesi

Kars, Sarıkamış ilçesinde, İnkaya (Micingirt) Köyü'nde bulunan kale Saltuklu Mansur Ergin tarafından 1232 yılında yaptırılmıştır. Kayalık bir tepe üzerindeki kalenin bulunduğu alanın çevresinde Urartu kaya mezarları ve Urartu sarnıcının bulunuşu, bu bölgeye daha önceden Urartular tarafından yerleşildiğini göstermektedir. Sonraki dönemlerde bu kaleyi Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Saltuklular ve Osmanlılar kullanmışlardır. Bunu belirten bazı İslam ve Hıristiyan yazılarına taşlar üzerinde rastlanmıştır. Kale dikdörtgen planlı olup, günümüze yalnızca sur duvarlarının bazı bölümleri ulaşabilmiştir. Duvarları kesme ve moloz taştan yapılmıştır. Bugünkü konumuyla kalenin planını çıkarabilmek mümkün değildir (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 26. Süngütaşı (Zivin) Kalesi

Kars Sarıkamış ilçesi, Zivin Köyü'nün doğusunda sarp kayalar üzerine kurulan bu kalenin ne zaman yapıldığı kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber, kale çevresinde Urartulara ait keramik parçaları bulunmuştur. Buna dayanarak kalenin Urartu döneminde kurulup Selçuklu ve Osmanlı döneminde de kullanıldığı sanılmaktadır.

Günümüze son derece harap bir durumda gelmiş olan kalenin sur duvarları büyük

ölçüde yıkılmıştır. Kaba moloz taştan yapılan kalede yer yer arazideki kayalardan da yararlanmışır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 27. Katerina'nın Av Köşkü

93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda Rusların Kars Vilayetindeki 40 yıl devam eden işgali sırasında askeri garnizon (oblast) şehri ilan edilen vilayette, il merkezinde olduğu gibi Sarıkamış ilçesinde de yeni imar çalışmaları başlatmışlardır. Halk arasında Katerina Köşkü olarak bilinen av köşkü, Sarıkamış'taki diğer binaların aksine oldukça özgün bir mimari ile yapılmıştır. Köşkün yapım kitabesi olmamasına rağmen, (1914 yılında Rus Çarı II. Nikola ve eşi Sarıkamış'a gelerek bu köşkte kaldıklarından) yapılış ve kullanılış amacı dikkate alındığında, 1900-1902 tarihlerinde inşa edildiği düşünülmektedir (<http://www.sarikamis.gov.tr>).

1. 7. 28. Sarıkamış Şehitliği

1. Dünya Savaşında, Enver Paşa komutasındaki Türk Ordusunun 1915 kışında aşmak istediği Sarıkamış Allah-u Ekber Dağlarında bazı kaynaklara göre 60 bin, bazı kaynaklara göre de 90 bin Mehmetçik soğuktan donarak şehit olmuştur. Bu talihsiz olayda şehit olanların anısına Kars-Sarıkamış karayolu üzerinde yaptırılan Şehitler Anıtı Sarıkamış'ın yakın tarihimizdeki acı ve unutulmaz izlerini yansıtmaktadır. Sarıkamış Tarihi Milli Parkı önemli bir turizm potansiyeline sahiptir (Serhat Kalkınma Ajansı, 2010, 88).

1. 7. 29. Selçuklu Sarayı

Ani ören yerinin kuzeybatı ucunda yer almakta olup, oldukça görkemlidir. Dış kapısında bulunan zengin mozaik şeklindeki taç kapısı geometrik motiflerle süslenmiştir. İçte muhtelif odalar, galeri, depolar ile çeşmesiyle büyük bir yapı kompleksi oluşturur (http://www.kars.gov.tr/trz_kars.html).

1. 7. 30. Beylerbeyi Sarayı

Kale eteğindeki Saray, 1579'da Lala Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. İki katlı olan yapı 1828 yılına kadar Kars Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır (http://www.kars.gov.tr/trz_kars.html).

1. 7. 31. Evliya Camii

Anadolu'ya gelen ilk Evliya-Alperenlerden olan Hasan-î Harakan-î Türkmenistan'ın Horasan Bölgesindeki Bistam Kasabasına bağlı Harakan Köyü'nde M. S. 963 (Hicri-352) yılında fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Asıl adı Ali Bin Ahmed Cafer olan Evliya, M. S. 1033 yılında şehit olmuştur.

Türkmenistan'dan Anadolu'ya M. S. 11. Yüzyıldaki Selçuklu akınları sırasında geldiği anlaşılan Ebul Hasan-î Harakan-î Hicri 425 – Miladi 1033 yılında Kars'ın 15 km. doğusundaki Yahni Dağı eteğinde Bizans Ordusu ile yapılan bir savaşta şehit olmuştur. Sultan Alparslan'ın 1064 yılında Kars'ı fethetmesinden sonra bugünkü kabrinin bulunduğu Kaleiçi Mahallesindeki türbesi yapılmıştır. 1579 yılında Osmanlı Padişahı III. Murad'ın emriyle Kars'a gelen Lala Mustafa Paşa tarafından türbe yeniden yaptırılarak Alperenin ismine izafeten de Türbenin yanındaki Evliya Camii yaptırılmıştır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1595).

1. 7. 32. Kümbet Camii

Kars ili merkez Kaleiçi Mahallesinde Kars Kalesine yaklaşık 500-600 metre uzaklıkta, Kalenin güneyinde yer alan Kümbet Camii, M. S. 932-37 yılları arasında Bagratlı Kralı Abas tarafından yaptırılmıştır. Merkezi planlı düzgün kesme bazalt taşından 12 Havariye izafeten yaptırılan kilise, 1064 yılında Kars'ın Selçuklu Türkleri tarafından fethedilmesinden sonra gerek Selçuklular gerekse Osmanlılar Döneminde yüzyıllarca camii olarak kullanılmıştır. Ancak 1877-78 Osmanlı-Rus Harbinden sonra Kars'ın Rus işgalinde kaldığı 40 yıllık dönemde yeniden kilise olarak kullanılmış, 1959 yılından 1978 yılına kadar Kars Müzesi Binası olarak kullanılan camii, 1990'lı yıllara kadar sahihsiz ve bakımsız kalmıştır. 1994 yılında yeniden camii olarak ibadete açılmıştır (<http://www.karskulturturizm.gov.tr>).

1. 7. 33. İlbeyoğlu Hamamı

Osmanlı hamam mimarisi örneklerinden olup, soğukluk, ılıkılık ve sıcaklık bölümlerinden oluşmuştur. Dikdörtgen planlı olan hamam, Cuma Hamamı ile aynı plan düzenindedir. Yuvarlak kemerli bir kapıdan girilen soğukluk kısmının üzeri içten Türk üçgenlerinin taşıdığı bir kubbe ile örtülüdür. Sıcaklık bölümü de diğerinden daha küçük kubbe ile örtülmüştür. Hamamın içerisindeki günümüze gelen bezemeler 18. yüzyıla tarihlendirilmektedir (<http://www.karskulturturizm.gov.tr>).

1. 7. 34. Mazlum Ağa Hamamı

Kars il merkezinde, Taş Köprü'nün solunda bulunan Mazlum Ağa Hamamı'nın ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığı, kitabesi bulunmadığından kesinlik kazanamamıştır. Bununla birlikte, Sultan III. Murat (1574-1595) zamanında, Kars'ın onarımı sırasında yapıldığı bilinmektedir. Osmanlı hamam mimarisi örneklerinden olup, soğukluk, ılıkılık ve sıcaklık bölümlerinden meydana gelmiştir. Kesme taş ve moloz taştan yapılan hamamın üzeri merkezi bir kubbe ile

örtülüdür. 1918 yılında Ermeniler tarafından tahrip edilmiş, daha sonra onarılmıştır. Yakın tarihlere kadar işlevini sürdüren bu hamam günümüzde kullanılmamaktadır (<http://www.karskulturturizm.gov.tr>).

1. 7. 35. Cuma Hamamı

Kars il merkezinde, Kars Çayı kenarında, Atatürk Köprüsü'nün solunda bulunan Cuma Hamamı'nın kitabesi günümüze gelemediğinden yapım tarihi kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber yapı üslubundan XVII. yüzyılda yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu hamam plan düzeni olarak yakınındaki İlbeğioğlu Hamamı ile benzerlik göstermektedir.

Osmanlı hamam mimarisi üslubunda, dikdörtgen planlı, kesme taştan yapılan hamam soğukluk, ılıklik ve sıcaklık bölümlerinden meydana gelmiştir. Yuvarlak kemerli bir kapıdan girilen soğukluğun üzeri kubbe ile örtülüdür. Buradan bir koridorla geçilen ılıklik ve sıcaklık ikinci bir kubbe ile örtülmüştür. Bu kubbeler kasnaksız olup, içeriden Türk üçgenlerine oturmaktadır (<http://www.karskulturturizm.gov.tr>).

1. 7. 36. Taşköprü

Sultan III. Murat tarafından 1579 yılında kentin onarımı sırasında yaptırılmıştır. İlk köprü yıkıldığından, eski ayaklar üzerine 1719'da bugünkü köprü inşa edilmiştir (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589).

1. 7. 37. Sarıkamış Kış Turizm Merkezi

Kış sporları ve kış turizmi bakımından Türkiye'nin 1. derece öncelikli 5 merkezinden biri olan Kars-Sarıkamış Cıbiltepe Kayak Merkezi çevresi ünlü sarıçam ormanları ile kaplı, 2200-2900 mt. Yüksekli gösteren bir plato üzerinde yer alır. Kars'a 54 km. Erzurum'a 153 km. uzaklıktaki kayak merkezi Kars Havaalanına 40 dakika mesafededir. Nazım İmar Planları, Turizm Bakanlığı'nca hazırlanan Sarıkamış Kayak Merkezi toplam olarak "15. 000 / kayakçı / gün" potansiyel kullanım kapasitesi sunmaktadır. İlçe merkezinin güneydoğusunda Cıbiltepe (2200 – 2634 mt.) batısında Süphan Dağı (2200 – 2810 mt) kayak alanları yer almaktadır. Bu üç yer arasında "birinci gelişmiş bölgesi" olarak saptanan, öncü ve örnek yatırımlara açılmış olan Cıbiltepe Kayak Merkezi, yaklaşık "5000 / kayakçı / gün" büyüklüğünde bir kapasite sunmaktadır.

Cıbiltepe kayak alanında 2 adet telesiyej tesisi (birinci 1437 mt. , ikincisi 1807 mt, uzunlukta) hizmete açılmıştır. 2000 yılı itibariyle toplam 200 yatak kapasiteli tesisin bulunduğu Sarıkamış Kayak Merkezi'nde inşaatına başlanan 5

yıldızlı ve 500 yataklı Revan otelin inşaatı devam etmekte olup, fiziki gerçekleşme oranı %90 dır. Böylece bu otelimizin de faaliyete geçmesiyle yatak kapasitesi 750'ye ulaşmış olacaktır. Buradaki konaklama sorununun çözümüne önemli katkı sağlayacaktır.

Normal kış koşullarında yılda ortalama olarak 4 ay, 8 ile 120 cm kalınlığında karla kaplı olan Sarıkamış'ta en uygun kayak mevsimi 10 Aralık – 10 Nisan tarihleridir. Sarıkamış çevresi özellikle 'Alp ve Kuzey Disiplini' kayak uygulamaları ile 'kayak safari' ve 'kızaklı geziler' için çok uygun ortam sunmakta, snowboardsporu ise kısmen yapılabilmektedir. Sarıkamış Kayak Merkezi Slalom, Büyük Slalom ve Süper-C kayak türlerini yapmaya elverişlidir.

Sarıkamış'ın kış turizmi yanında piknik ve mesire yeri alanı bakımından da zengin bir yöre olması kış mevsimindeki ilginin yazında devam etmesini sağlamaktadır (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1589) , (<http://www.karskulturturizm.gov.tr/belge/1-33831/kis-turizmi-ve-kis-sporlari.html>), (serhat kalkınma ajansı, 2010, 89)

1. 7. 38. Kuş Gözlem Alanı

Kuyucuk Gölü, Çalı Gölü ve Balık Gölü Kuş Alanı Kars İli sınırları içinde bulunmakta olup 300 çeşit kuş türünün barındığı bilinmektedir. Kars- Akyaka platosunda, hafif dalgalı açık bir arazinin ortasında yer alan küçük bir tatlı su gölüdür. alanda üreyen en önemli kuş türü dikkuuyruktur. Gölde üreyen diğer önemli türler arasında boyunlu batağan, kara boyunlu batağan, boz ördek, sakarmeke ve uzun bacak sayılabilir. (Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü, 2003, 1602), (Balcı, 2005, 25).

1. 7. 39. Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı

Ortakapı Mahallesinde yer alan Konak 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edilmiş, Osmanlı Dönemi yapılarından. 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşında (93 Harbi) Ordu Komutanı Gazi Ahmet Muhtar Paşa tarafından bir süre Karargah Binası olarak kullanılmıştır. 2001 yılında Kars Valiliği tarafından restore edilen Konak, galeri olarak hizmete açılmıştır (http://www.kars.gov.tr/trz_kars.html).

1. 7. 40. Namık Kemal'in Evi

1853 yılında Namık Kemal'in dedesi Abdullatif Paşa'nın Kars'ta Mutasarruf olarak çalıştığı zaman oturduğu binadır. Namık Kemal 6 yaşlarında dedesinin yanında bu binada oturmuş ve ilk şiirini burada yazmıştır. Üç katlı olan binanın yalnız zemin katı bulunmaktadır (Kars Rehberi, 2007, 78).

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1. Problem Durumu

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgi ve bilinç düzeyleri nelerdir?

2. 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgi ve bilinç düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak öğrenci görüşlerini değerlendirmek ve bu değerlendirme sonucunda ilköğretim öğrencilerinin turizm alan bilgi ve bilinç seviyelerini ortaya koymaktır. Turizmin gelişimi için atılması gerekli adımlarla ilgili görüşlerinin alınmasına yönelik olarak hazırlanmıştır.

2. 3. Alt Problemler

- a- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars'ın turizm imkânları ile ilgili görüşleri nelerdir?
- b- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars'ın turizm yönünden öne çıkan özellikleri ile ilgili düşünceleri nelerdir ?
- c-İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?
- d- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars'ta turizmin gelişiminin ekonomik etkileri ile ilgili öğrenci görüşleri nelerdir?
- e- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Kars'ta turizmin gelişmesinin çevresel etkileri ile ilgili öğrenci görüşleri nelerdir?

2. 4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgilerini ve bilinç düzeylerini değerlendirmektir. Öğrencilerin aldıkları eğitim, sosyal çevreleri, ailelerinin eğitim seviyeleri, cinsiyet durumları. Bu konuya bakış açılarından dolayı önemlidir.

Anket sonuçlarına göre, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgisi ve bilinç düzeyleri ele alınarak değerlendirilecek ve çalışmanın sonunda öneriler sunulacaktır.

2. 5. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel bilgilerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Araştırmanın çalışma grubu, Kars ilindeki ilköğretim okullarındaki eğitim gören 6. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma evrenindeki ilköğretim okullarından örneklem alma yoluyla veriler toplanmıştır.

Örneklem seçiminde oransız elaman örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Oransız elaman örnekleme, evrendeki tüm elemanların eşit seçilme şansına sahip oldukları örneklem türüdür. “Buna basit tesadüfi örnekleme”, “yalın örnekleme” gibi adlar verilmektedir. Oransız eleman örneklemede, evrendeki elemanların türlerinin her birinin örnekleme girenlerin sayısı tümü ile şansa bırakılmıştır (Karasar, 2005, 24).

2. 6. Örneklem İlişkin Sayısal Veriler

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, baba mesleği, baba eğitim durumu, anne eğitim durumlarına ilişkin veriler 4, 5, 6, 7 nolu tabloda verilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinde turizm alan bilgi ve bilinç düzeylerini belirlemeye yönelik hazırlanmış anketinin istatistiksel analizinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Sırasıyla;

- 1.Uygulanan turizm alan bilinç düzeylerini belirlemeye yönelik anketin Kars’ın turizm imkanlarıyla ilgili öğrenci görüşlerine ilişkin yüzde ve frekans tablolarına yer verilmiş,
- 2.Uygulanan ankette öğrencilerin Kars’ın turizm yönünden öne çıkan özellikleri ile ilgili düşüncelerine yönelik yüzde ve frekans tablolarına yer verilmiş,
- 3.Uygulanan ankette öğrencilerin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşünceleriyle ilgili yüzde ve frekans tablolarına yer verilmiş,
- 4.Uygulanan ankette Kars turizmin gelişiminin ekonomik etkileri ile ilgili öğrenci görüşleriyle ilgili sorularının yüzde ve frekans değerlerini gösterir tablolara yer verilmiş,
- 5.Uygulanan ankette Kars’ta turizmin gelişmesinin çevresel etkileri ile ilgili öğrenci görüşlerine yönelik hazırlanan soruların frekans ve yüzde tablolarına yer verilmiştir.

2.6.1. İlköğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımlarına ait bulgular

Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kız	89	44, 5
Erkek	111	55, 5
Toplam	200	100, 0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin 89'unun (%44. 5) kız, 111'inin (%55. 5) erkek olduğu görülmektedir. Bu sonuca bakılarak öğrencilerin cinsiyet dağılımlarında bir denge olduğu söylenebilir.

2.6.2. İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımlarına Ait Bulgular

Tablo 5. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	f	%
Memur	47	23, 5
Çiftçi	16	8, 0
İşçi	56	28, 0
Esnaf	29	14, 5
Diğer	52	26, 0

Tablo 5. incelendiğinde öğrencilerin baba mesleklerinin 47'sinin (%47) memur, 16'sının (%8) çiftçi, 56'sının (%28) işçi, 29'unun esnaf ve 52'sinin (%26) diğer meslek gruplarından oldukları görülüyor. Öğrencilerin baba mesleklerinin büyük bir bölümünün işçi olduğu görülüyor. Baba eğitim seviyeleri genelde düşüklüğü ailelerin turizm ve seyahat etme konusunda yeterli bilgi ve kültüre sahip olamayacağını söyleyebiliriz.

2.6.3. İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımlarına Ait Bulgular

Tablo 6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Baba Eğitim Durumu	f	%
Okur-Yazar Değil	10	5, 0
İlköğretim	91	45, 5
Lise	61	30, 5
Üniversite	38	19, 0

Tablo 6. incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumlarının 10'u (%5) okur-yazar değil, 91'i (%45, 5) ilköğretim mezunu, 61'i (%30, 5) lise mezunu, 38'i (%19) üniversite mezunu oldukları sonucuna ulaşılır. Öğrencilerin baba eğitim seviyeleri meslekleriyle de beraber düşünüldüğünde eğitim seviyeleri düşüktür denebilir.

2.6.4. İlköğretim Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımlarına Ait Bulgular

Tablo 7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Anne Eğitim Durumu	f	%
Okur-Yazar Değil	32	16, 0
İlköğretim	108	54, 0
Lise	42	21, 0
Üniversite	18	9, 0

Tablo 7. incelendiğinde öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre, öğrenci annelerinin 32' si (%16) okur -yazar değil, 108' i (%53) ilköğretim, 42' si lise (%21) 18'i (%9) üniversite mezunudur. Yine öğrencilerin baba eğitim seviyeleriyle dengeli bir dağılım göstermiş ve ilköğretim seviyesinde bir yığılma olduğundan ailelerin genel eğitim seviyeleri ilköğretim düzeyindedir.

2. 7. Varsayımlar

Araştırma için hazırlana veri toplama aracının araştırmanın amacına uygun olduğu var sayılmıştır

a-Turizm konusunun, ilköğretim 5. ve 6. Sınıfta işlendiği ve belirli bir bilgi, bilinç seviyesinin oluşturulduğu var sayılmıştır.

b-Belirli tarihi ve turistik yerlerin ziyaret edildiği düşünülmüştür.

c- Anket sorularını, öğrencilerin samimiyetle yanıtlayacakları varsayılmıştır.

2. 8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

a-İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgi ve bilinç düzeylerinin araştırılmasıyla

b- Kars il merkezinde eğitim ve öğretim gören ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerin görüşleri ile,

c-Örneklem alınan öğrenci görüşleriyle ve

ç- 2010-2011 öğretim yılı ile sınırlıdır.

2. 9.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelindedir. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenden alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005, s. 27).

2. 10. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak ankete katılan öğrencilerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik 5 soru ve araştırmanın problem ve alt problemlerine yönelik 30 soru olmak üzere 35 sorudan oluşan 5’li likert tipi bir anket uygulanmıştır. Araştırma anketinde öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik 17 soru, öğrencilerin bilinç düzeylerini ölçmeye yönelik ise 13 soru olmak üzere toplam 30 soru sorulmuştur. Ankette aynı amaca yönelik sorular dağınık olarak verilmiştir. veri toplama aracının birinci bölümünde ankete katılan öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemeye yönelik 5 soru sorulmuş ve kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Anketin 2. bölümünde bulunan sorular ise “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum” seçenekleri ile ifade edilmiş ve öğrencilerin kendilerine en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

2. 11. Veri Toplama Aracının Uygulanması

Veri toplama aracı uygulanmadan önce çalışmalar Kars İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bir yazı ile sunulmuş ve araştırma için uygulanan anketin resmi izni alınmıştır. Gerekli resmi izin alındıktan sonra araştırma anketi çoğaltılarak örnekleme bulunan Kars ili merkezindeki ilköğretim okullarında eğitim gören 50 öğrenciye güvenilirlik hesabı için bizzat uygulanmış ve toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 18, 0 programına girilerek Kuder-Richardson güvenilirlik testi uygulanmış, güvenilirlik kat sayısı 0, 73 olarak hesaplanmıştır. Araştırma anketi güvenilir olarak tespit edildikten sonra araştırma anketi Kars ilinde eğitim gören 200 öğrenci üzerinde uygulamıştır.

2. 12. Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde araştırma kapsamında cevapları aranan alt problemlere yönelik olarak toplanan veriler SPSS 18, 0 programı kullanılarak bilgisayar ortamında girilmiş istatistiki çözümler yapılmıştır. Öğrencilerin kişisel bilgileri frekans (f) ve yüzde (%) olarak hesaplanmış tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmanın alt problemlerine göre oluşturulan beş grupta yer alan sorulara verdikleri cevaplar” kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum” seçeneklerine göre frekans (f) ve yüzde (%) olarak hesaplanmış ve tablolar halinde ifade edilmiştir.

Araştırmada 5’li likert tipinde bir ölçek kullanılmış, bu ölçekteki her bir maddeye Verilen cevaplar kişisel bilgileri hariç 1, 00 ile 5, 00 arasında değişmektedir. “kesinlikle katılıyorum” cevabı 1, 00 “katılıyorum” cevabı 2, 00, “kısmen katılıyorum” cevabı 3, 00, “katılmıyorum” cevabı 4, 00, “hiç katılmıyorum” cevabı 5, 00 şeklinde puanlanmıştır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3. 1. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Kars'ın Turizm İmkânları İle İlgili Görüşlerine Ait Bulgular

Tablo 8:Öğrencilerin Kars'ın Turizm İmkânları İle İlgili Görüşleri

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Kars'ın turizm imkanlarını çekici buluyorum	32	54	48	35	31
	16,0	27,0	24,0	17,5	15,5
Kars'ın turizm imkanlarını yeterli buluyorum	37	51	38	43	31
	18,5	25,5	19,0	21,5	15,5
Kars'taki mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı	103	57	25	7	8
	51,5	28,5	12,5	3,5	4,0
Kars'taki tanıtım eksikliği giderilmeli	106	55	22	11	6
	53,0	27,5	11,0	5,5	3,0
Kars'taki tarihi ve kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı	95	59	26	17	3
	47,5	29,5	13,0	8,5	1,5

Öğrencilerin Kars'ın turizm imkânları ile ilgili görüşlerini yansıtan tablodaki “Kars'ın turizm imkanlarını çekici buluyorum” sorusuna ankete katılan öğrencilerin %16' sı kesinlikle katılıyorum, %27' si katılıyorum, %24'ü ise kısmen katılıyorum, %17,5' i katılmıyorum, % 15,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevapları değerlendirdiğimizde cevapların daha çok katılıyorum maddesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılıyorum cevabına verilen yığılmanın olumlu olması sebebiyle öğrencilerin katılıyorum cevabıyla, turizm bilincinin yeterli olduğunu söyleyebiliriz.

“ Kars’ın turizm imkanlarını yeterli buluyorum” sorusuna ankete katılan öğrencilerin %18,5’ i kesinlikle katılıyorum, %25,5’ i katılıyorum, %19,0’ ı kısmen katılıyorum, %21,5’ i katılmıyorum, %15,5’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların birbirine yakın olduğu, ve öğrencilerin ağırlıklı cevaplarını katılıyorum maddesinde olmasıyla alternatif turizm yerleri görmedikleri çıkarımında bulunulabilir.

“Kars’taki mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı” sorusuna ankete katılan öğrencilerin %51,5’ i kesinlikle katılıyorum, %28,5’ i katılıyorum, %12,5’ i kısmen katılıyorum, %3,5’ i katılmıyorum, %4,0’ ü ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların daha çok kesinlikle katılıyorum maddesinde olmasıyla öğrencilerin mevcut tesislerin iyileştirilmesiyle alakalı ortak ve en fazla yığılma “kesinlikle katılıyorum” maddesiyle belirgin bir şekilde yığıldıklarından tesis ve hizmet kısmında sorunların olduğu sonucuna varılabilir

“Kars’taki tanıtım eksikliği giderilmeli” sorusuna ankete katılan öğrencilerin %53,0’ i kesinlikle katılıyorum, %27,5’ i katılıyorum, %11,0’ i kısmen katılıyorum, %5,5’ i katılmıyorum, %3,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların %50’ den fazlasının “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülmektedir. Tanıtım ve reklamın önemi bu maddeye verilen cevaplarla belirginleşmektedir

“Kars’taki tarihi ve kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı” sorusuna ankete katılan öğrencilerin %47,5’ i kesinlikle katılıyorum, %29,5’ i katılıyorum, %13,0’ i kısmen katılıyorum, %8,5’ i katılmıyorum, %1,5’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların ağırlıklı kesinlikle katılıyorum maddesinde olduğundan tarihi ve kültürel kaynaklarda bakımsızlık ve restorasyon eksikliğinin olduğu sonucunu desteklemektedir.

3. 2. İlköğretim 6.sınıf Öğrencilerinin Kars'ın Turizm Yönünden Öne Çıkan Özellikleri İle İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Tablo 9:Öğrencilerin Kars'ın Turizm Yönünden Öne Çıkan Özellikleri İle İlgili Düşünceleri

Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Kars inanç turizm açısından önemli bir yerdir	51	45	63	27	14
	25,5	22,5	31,5	13,5	7,0
Kars alternatif turizme uygundur	32	48	66	32	22
	16,0	24,0	33,0	16,0	11,0
Kars'ın zengin doğal güzellikleri vardır	64	47	52	19	18
	32,0	23,5	26,0	9,5	9,0
Kars sakin ve güvenli bir yerdir	55	44	46	28	27
	27,5	22,0	23,0	14,0	13,5
Kars şehirler arası yolların keşiştiği bir yerdedir	38	62	53	27	20
	19,0	31,0	26,5	13,5	10,0
Kars en eski yerleşim yerlerinden biridir	72	59	38	17	14
	36,0	29,5	19,0	8,5	7,0

Öğrencilerin Kars'ın turizm yönünden öne çıkan özellikleri ile ilgili düşüncelerini yansıtan tablodaki “Kars inanç turizm açısından önemli bir yerdir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %25,5’ i kesinlikle katılıyorum, %22 5’ i katılıyorum, %31,5 ‘i kısmen katılıyorum, % 13,5’ i katılmıyorum, %7,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle ankete katılan öğrencilerin Kars ilinin inanç turizmi hakkında önemli bir merkez olduğunun bilincinde oldukları çıkarımında bulunulabilir.

“Kars alternatif turizme uygundur” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin % 16,0’ i kesinlikle katılıyorum, %24,0’ i katılıyorum, %33,0’ i kısmen katılıyorum, %16,0’ i katılmıyorum, %11,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Bu verilerden hareketle ankete katılan öğrencilerin Kars ilinin alternatif turizme uygun olduğu çıkarımını yapacak bilgiye sahip olduğu düşünülebilir.

“Kars’ın zengin doğal güzellikleri vardır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %32,0’ i kesinlikle katılıyorum, %23,5’ i katılıyorum, %26,0’ i kısmen katılıyorum, % 9,5’ i katılmıyorum, % 9,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “Kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin verdiği cevaplardan hareketle Kars’ın doğal güzellikler bakımından zengin olduğunu söyleyebiliriz.

“Kars sakin ve güvenli bir yerdir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %27,5 ‘i kesinlikle katılıyorum, %22,0’ i katılıyorum, %23,0’ i kısmen katılıyorum, %14,0’ i katılmıyorum, %13,5’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Bu verilerden hareketle ankete katılan öğrencilerin Kars’ın sakin ve güvenli bir yer olduğu hakkında bilinçli oldukları görülmektedir.

“Kars şehirlerarası yolların kesiştiği bir yerdedir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %19,0’ i kesinlikle katılıyorum, %31,0’ i katılıyorum, %26,5’ i kısmen katılıyorum, %13,5’ i katılmıyorum, %10,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “katılıyorum” maddesinde olduğundan öğrencilerin Kars’ın şehirler arası yolların kesiştiği yerde olmadığını bilgisine sahip oldukları sonucuna ulaşmamıza sebep teşkil etmektedir.

“Kars inanç turizm açısından önemli bir yerdir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %36,0’ i kesinlikle katılıyorum, %29,5’ i katılıyorum, % 19,0’ i kısmen katılıyorum, %8,5’ i katılmıyorum, %7,0’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle Kars’ın inanç turizmi açısından önemli bir yer olduğunun ankete katılan öğrenciler tarafından bilindiği görülmektedir. Çeşitli ibadet yerlerinin olduğu bilgisine sahiptirler.

3. 3. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşüncelerine Ait Bulgular

Tablo 10:Öğrencilerin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşünceler

Sorular	Katılıyorum Kesinlikle	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Kars'ın tanıtım ve reklam eksikliği vardır	71	58	32	19	20
	35,5	29,0	16,0	9,5	9,5
Kars ' ta doğal ,tarihi ve kültürel yapılar korunamamıştır	60	51	38	31	20
	30,0	25,5	19,0	15,5	10,0
Kars'ta turizm yatırımları yeterli değildir	75	47	46	20	12
	37,5	23,5	23,0	10,0	6,0
Kars'ta turizm çeşitliliği azdır	81	54	29	20	16
	40,5	27,0	14,5	10,0	8,0
Kars 'ta halkının turizm bilinci gelişmemiştir	68	58	37	20	17
	34,0	29,0	19,0	10,0	8,5
Kars'ta turizmin gelişmesi için alt yapı ve üst yapı yeterli değildir	78	59	31	18	14
	39,0	29,5	15,5	9,0	7,0
Kars'ta turizmin gelişmesi için turistik hizmet kalitesi artırılmalıdır	108	52	27	9	4
	54,0	26,0	13,5	4,5	2,0

Öğrencilerin Kars turizminin zayıf yönleri ile ilgili düşünceleri ile ilgili düşüncelerini yansıtan tablodaki “Kars'ın tanıtım ve reklam eksikliği vardır ”

Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %35,5' i kesinlikle katılıyorum, %29,0' i katılıyorum, %16,0' i kısmen katılıyorum, %9,5' i katılmıyorum, %9,5'i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü Kars turizminin tanıtım ve reklam eksikliğinin olduğu konusunda bilgili olduğu çıkarımında bulunulabilir.

“Kars ‘ta doğal, tarihi ve kültürel yapılar korunamamıştır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %30,0' i kesinlikle katılıyorum, %25,5' i katılıyorum, %19,0 'i kısmen katılıyorum, %15,5' i katılmıyorum, %10,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Kars'ta doğal, tarihi ve kültürel yapılarının korunmadığı konusunda ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü bilgilidir.

“Kars'ta turizm yatırımları yeterli değildir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %37,5' i kesinlikle katılıyorum, %23,5' i katılıyorum, %23,0' i kısmen katılıyorum, %10,0' i katılmıyorum, %6,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü Kars'ta turizm yatırımları yeterli değildir bilgisine sahiptirler çıkarımında bulunmamıza yardımcı olmuşlardır.

“Kars'ta turizm çeşitliliği azdır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %40,5 'i kesinlikle katılıyorum, %27,0' i katılıyorum, %14,5 'i kısmen katılıyorum, %10,0 'i katılmıyorum, %8,08, ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Kars'ta turizm çeşitliliği azdır sorusuna ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi olduklarını görmektedir.

“Kars'ta halkın turizm bilinci gelişmemiştir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %34,0' i kesinlikle katılıyorum, %29,0' i katılıyorum, %19,0' i kısmen katılıyorum, %10,0' i katılmıyorum, %8,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü halkın turizm bilinci gelişmemiştir sorusuna kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

“Kars'ta turizmin gelişmesi için alt yapı ve üst yapı yeterli değildir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %39,0' i kesinlikle katılıyorum, %29,5' i katılıyorum, %15,5' i kısmen katılıyorum, %9,0' i katılmıyorum, %7,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü konu kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

“Kars'ta turizmin gelişmesi için turistik hizmet kalitesi artırılmalıdır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin % 54,0' i kesinlikle katılıyorum, %26,0' i katılıyorum, %13,5' i kısmen katılıyorum, %4,5' i katılmıyorum, %2,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü bu konu hakkında kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi olduklarını ortaya koymaktadır.

3. 4. Kars Turizminin Gelişiminin Ekonomik Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Tablo 11:Kars Turizminin Gelişiminin Ekonomik Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Sorular	Katılıyorum Kesinlikle	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Kars'ta turizm gelişirse kişilere yeni iş imkanları doğar	105	52	24	12	7
	52,5	26,0	12,0	6,0	3,5
Kars'ta turizm gelişirse eski meslekler canlanır	90	47	34	16	13
	45,0	23,5	17,0	8,0	6,5
Kars'ta turizm gelişirse yerel ürünler değer kazanır	90	50	38	12	10
	45,0	25,0	19,0	6,0	5,0
Kars'ta turizm gelişirse şehrimiz kalkınır	93	41	34	17	15
	46,5	20,5	17,0	8,5	7,5

Öğrencilerin Kars turizmin gelişiminin ekonomik etkileri ile ilgili öğrenci görüşlerini yansıtan tablodaki “Kars'ta turizm gelişirse kişilere yeni iş imkanları doğar” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %52,5’ i kesinlikle katılıyorum, %26,0’ i katılıyorum, %12,0’ i kısmen katılıyorum, %6,0’ i katılmıyorum, %3,5’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevapların yarıdan fazlası kesinlikle katılıyorum diyerek bu soruyu kavradıkları ve bilinçli oldukları çıkarımında bulunmamıza yöneltmişlerdir.

“Kars'ta turizm gelişirse eski meslekler canlanır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin % 45,0’ i kesinlikle katılıyorum, %23,5’ i katılıyorum, %17,0’ i kısmen katılıyorum, % 8,0’ i katılmıyorum, %6,5’ i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Bu verilerden hareketle ankete katılanların büyük bölümü konu hakkında bilgi sahibidir.

“Kars'ta turizm gelişirse yerel ürünler değer kazanır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %45,0’ i kesinlikle katılıyorum, %25,0’ i katılıyorum, %19 0

'i kısmen katılıyorum, %6,0' i katılmıyorum, %5,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun "kısmen katılıyorum" maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılanların yarısına yakını konu hakkında bilgili oldukları görülüyor.

"Kars'ta turizm gelişirse şehrimiz kalkınır" Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %46,5' i kesinlikle katılıyorum, %20,5' i katılıyorum, %17,0' i kısmen katılıyorum, %8,5' i katılmıyorum, %7,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun "kısmen katılıyorum" maddesinde olduğu görülüyor. Konu hakkında ankete katılanların büyük bölümü kesinlikle katılıyorum diyerek gelişmenin turizmle olabileceği bilincindedir.

3. 5. Kars'ta Turizmin Gelişmesinin Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Tablo 12:Kars'ta Turizmin Gelişmesinin Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Görüşler

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Kars'ta tarihi ve kültürel yapılar koruma altına alınmıştır	51	45	44	24	36	
	25,5	22,5	22,0	12,0	18,0	
Kars'ta doğal ortam korunarak daha çok turist gelmesi amaçlanmıştır	51	47	52	21	29	
	25,5	23,5	26,0	10,5	14,5	
Kars'ta turizmin gelişmesi için yolların kalitesi iyileştirilmiştir	60	41	52	21	26	
	30,0	20,5	26,0	10,5	13,0	
Kars'ta turizmin gelişmesi için belediye hizmetleri iyileştirilmiştir	54	44	52	25	25	
	27,0	22,0	26,0	12,5	12,5	
Kars'ta turizmin gelişmesi için çevre düzenlemeleri artırılmıştır	39	45	52	39	25	
	19,5	22,5	26,0	19,5	12,5	
Kars'ta turizm gelişirse çöp ve çevre temizliği sorunları artar	49	28	37	32	54	
	24,5	14,0	18,5	16,0	27,0	
Kars'ta turizm gelişirse doğal, tarihi ve kültürel güzellikler bozulur	33	19	35	47	66	
	16,5	9,5	17,5	23,5	33,0	
Kars'ta turizm gelişirse kalabalık ve gürültü artar	56	38	37	27	42	
	28,0	19,0	18,5	13,5	21,0	

Öğrencilerin Kars'ta turizmin gelişmesinin çevresel etkileri ile ilgili öğrenci görüşlerini yansıtan tablodaki “Kars'ta tarihi ve kültürel yapılar koruma altına alınmıştır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %25,5' i kesinlikle katılıyorum, %22,5' i katılıyorum, %22,0' si kısmen katılıyorum, % 12,0' si katılmıyorum,

%18,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Bu konu hakkında ankete katılan öğrenciler birbirine yakın cevaplar verdiklerinden bu konu hakkında öğrencilerin konu hakkındaki bilinçleri ayırt edilememektedir.

“Kars'ta doğal ortam korunarak daha çok turist gelmesi amaçlanmıştır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %25,5' i kesinlikle katılıyorum, %23,5' i katılıyorum, % 26,0' i kısmen katılıyorum, % 10,5' i katılmıyorum, %14,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılanların büyük bölümü birbirine yakın cevaplar verdiklerinden öğrencilerin konu hakkındaki bilinçleri hakkında sağlıklı bir çıkarımda bulunamamaktayız.

“Kars'ta turizmin gelişmesi için yolların kalitesi iyileştirilmiştir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %30,0' u kesinlikle katılıyorum , %20,5' i katılıyorum , % 26,0' i kısmen katılıyorum , %10,5' i katılmıyorum, %13,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kesinlikle katılıyorum” maddesinde olduğu görülüyor. Öğrenciler turizmin gelişmesi için ulaşım alt yapısının da gelişmesi gerektiğinin farkındadır denebilir.

“Kars'ta turizmin gelişmesi için belediye hizmetleri iyileştirilmiştir” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %27,0' si kesinlikle katılıyorum, %22,0'si katılıyorum, %26,0' sı kısmen katılıyorum, %12,5' i katılmıyorum, %12,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü kısmen katılıyorum diyerek verdikleri cevapla kurumların işlevleri hakkında bilgilerinin varlığından söz edilebilir.

“Kars'ta turizmin gelişmesi için çevre düzenlemeleri artırılmıştır” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %19,5' i kesinlikle katılıyorum, %22,5' i katılıyorum, %26,0' i kısmen katılıyorum, %19,5' i katılmıyorum, %12,5' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun “kısmen katılıyorum” maddesinde olduğu söylenebilir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü kısmen katılıyorum maddesinde yoğunlaşarak bu soruya verdikleri cevapla bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu göstermişlerdir.

“Kars'ta turizm gelişirse çöp ve çevre temizliği sorunları artar” Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %24,5' i kesinlikle katılıyorum, %14,0' i katılıyorum,

% 18,5' i kısmen katılıyorum, %16,0' i katılmıyorum, %27,0' i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun "hiç katılmıyorum" maddesinde olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi olduklarını ortaya koymuşlardır.

"Kars'ta turizm gelişirse doğal, tarihi ve kültürel güzellikler bozulur" Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %16,5' i kesinlikle katılıyorum, %9,5' i katılıyorum, % 17,5' i kısmen katılıyorum, % 23,5' i katılmıyorum, %33,0'i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun "Hiç katılmıyorum" maddesinde olduğu görülüyor. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü hiç katılmıyorum diyerek konu hakkındaki görüşlerini belirtmişlerdir.

"Kars'ta turizm gelişirse kalabalık ve gürültü artar" Sorusuna ankete katılan öğrencilerin %28,0'i kesinlikle katılıyorum, %19,0'i katılıyorum, % 18,5'i kısmen katılıyorum, %13,5'i katılmıyorum, %21,0'i ise hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara bakınca cevapların yoğunluğunun "kısmen katılıyorum" maddesinde olduğu söylenebilir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü kesinlikle katılıyorum diyerek konu hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1.SONUÇ

İlköğretim öğrencilerinin yaşadıkları ilin (Kars) turizm özellikleri hakkındaki görüş ve düşünceleri üzerinde yapılan bu çalışmada Kars ilinde turizm kaynakları, Kars ili turizminin güçlü ve zayıf yönleri, meydana getirdiği sosyal, ekonomik ve kültürel etkiler ve turizmin gelişimi gibi konularla ilgili öğrenci görüşleri değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlar ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar araştırmanın alt problemlerine göre Kars turizmin çevresel etkileri, Kars turizmin ekonomik etkileri, Kars turizminin zayıf yönleri, Kars'ın turizm yönünden öne çıkan özellikleri, Kars'ın turizm imkanları boyutları olmak üzere beş alt başlıkta toplanmıştır.

Araştırma bulguları dikkate alındığında anketin uygulandığı öğrencilerin kız ve erkek dağılımında bir denge bulunduğu görülmektedir (Kız öğrenciler % 44, 5, Erkek öğrenciler % 55, 5). Öğrencilerin cinsiyetlerinin oranı birbirine yakındır.

Kars ilinde turizm imkânları öğrenci gözüyle değerlendirildiğinde öğrencilerin bu imkânları yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin % 62'lik kısmı turizm imkânlarını yeterli görürken, % 38'lik bir kısım ise bu imkânların yeterli olmadığı ve bunların tesisleşme, tanıtım ve mevcut kaynakların turizme katılması gibi açılardan geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. (Tablo 8).

Öğrencilerin il turizminin öne çıkan özellikleri ile ilgili düşünceleri incelendiğinde, tarihi ve kültürel kaynaklar yönünden zenginliklerini öne çıkardıkları görülmektedir. Buna göre öğrencilerin Kars ili açısından tarihi ve kültürel turizmin önemi açısından bir farkındalığa sahip olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 10).

Öğrenciler, Kars turizminin en zayıf yönleri üzerindeki değerlendirmelerinde, en çok tanıtım eksikliği, turizm yatırımlarının yeterli olmaması ve halkın bilinç düzeyinin yeterli olmaması üzerinde durmuşlardır. Bu cevaplar ilde turizm yönetiminin yanında, turizm eğitimi üzerinde de önemle durulmasının gerekliliğini göstermektedir (Tablo 11).

Kars ilinde tarihi ve kültürel yapıların korunmuş olması, sakin ve güvenli bir ortamın bulunması, Kars ilinin doğal güzellikleri ve yerleşim yerleri açısından çok

eski bir tarihe sahip olması gibi faktörler öğrencileri tarafından ilin turizm açısından en önemli avantajları olarak değerlendirilmiştir (Tablo 12).

Araştırma sonuçlarının yansıttığı en önemli özelliklerden diğer biri öğrencilerin Kars'ta turizmin gelişiminin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel etkileri ile ilgili olumlu görüşlere sahip olmalarıdır. Buna göre öğrenciler turizmin ekonomik etkilerini gelir artışı, şehrin kalkınması, yeni iş imkânlarının oluşması ve yerel ürünlerin değer kazanması açısından olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Turizmin çevreye etkileri açısından değerlendirildiğinde, öğrenciler yine turizmin çevreye zarardan çok yarar getirdiği, bunun sonucunda Kars ilinde çevre düzenlemelerinin arttığı, tarihi ve doğal dokunun koruma altına alındığı, kentsel hizmetlerin geliştiği gibi görüşleri dile getirmişlerdir. Turizmin gelişiminin çevre kirliliği, kalabalık, plansız kentleşme, göç, tarihi ve doğal yapıların bozulması gibi olumsuz sonuçlarını ön plana çıkaran öğrencilerin oranının ise % 20 civarında olduğu gözlenmiştir. Anket sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin turizmin gelişiminin sosyo-kültürel etkileri kapsamında, kaynakları koruma bilincinin gelişmesi ve kültürel etkinliklerin artması gibi daha çok olumlu etkilere vurgu yaptıkları görülmüştür (Tablo 12).

Ankete katılan öğrencilerin turizmin il genelinde daha fazla geliştirilmesi ile ilgili görüşlerine bakıldığında mevcut tesislerin sayılarının artırılması, iyileştirilmeleri, hizmet kalitelerinin artırılması ve yerel halkta turizm bilincinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılması en fazla ön plana çıkardıkları görüşler olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 12).

Sonuç olarak, araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin Kars ilinde turizmin gelişmesinin ekonomik, çevresel ve sosyal açılardan daha çok olumlu sonuçlarının bulunduğunu düşündükleri görülmektedir. Öğrencilerin ayrıca, Kars ilinin turizmin gelişimi için doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar açısından yeterli zenginliğe sahip olduğu ancak turizmin getirdiği avantajlardan daha fazla yararlanma adına tanıtım, yatırım ve eğitim gibi konulardaki eksikliklerin giderilmesinin gerekliliği üzerine vurgu yaptıkları ortaya çıkmaktadır.

4.2.ÖNERİLER

4.2.1.Turizmin Gelişmesi İçin Öneriler

1. Kars'ın kış, doğa, yayla, kültür, inanç, tarih turizmi çeşitliliği ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılmasına yönelik iletişim stratejileri geliştirerek tanıtılmalıdır. Özellikle turizm bilincinin yerleşebilmesi için ilköğretim öğrencilerini hedef alan görsel tanıtım materyalleri kullanılmalıdır.
2. Turizm konusunda bölgeye has değerler (yeme-içme, hediyelik eşya, gıda ürünleri) markalaştırılmalıdır.
3. Turizm konusunda yerel farkındalık ve toplumsal bilinç artırıcı çalışmalar artırılmalıdır.
4. Turistik tesislerin hizmet kalitesi (hijyenik koşullar, nitelikli personel) geliştirilmelidir.
5. Turistik alanlara (ören yerleri, kale, müze, sulak alanlar) ulaşım imkanları artırılmalı. Gerekli bakım, ışıklandırma, çevre düzeni ve temizlik alt yapısı sağlanmalıdır.
6. Kars'ta öne çıkan kış turizmi nedeniyle mevsimsel özellik gösterildiği düşünülen turizm aktivitelerinin yıl boyunca sürekliliğini sağlayacak potansiyeli olduğundan yaz mevsimi içinde çalışmalar sürdürülmelidir.
7. Çevre illerinde içinde bulunduğu turizm koridorları bağlantısında bulunan diğer il ve bölgelerle ortak programlar düzenlenerek geceleme sayısı artırılmalı. Kültür turu paket programlarına dahil olunmalıdır.
8. İl genelindeki konaklama tesislerinin sayısı ve yatak kapasitesi artırılmalı.
9. Turizm varlıklarının (Baltık mimari örnekleri, Osmanlı mimari örnekleri, Selçuklu mimari örnekleri) bakım, onarım ve restorasyonları yapılarak ekonomiye kazandırılmalıdır.

4.2.2.Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Kars ilinin sektörel sınırlılığının genişletilmesi için mevcut turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ve ekonomiye kazandırılması anlamında yeni akademik çalışmalara yapılmalıdır.
2. Akademik kaynakların güncelliğinin olmaması, araştırma ve geliştirme konusunda yeterli çalışmaların yapılamamasına sebep olmakta. Sürekli gelişim gösteren turizm konusunun güncelliği sürekli değişmektedir. Bu nedenle güncel verileri içeren çalışmalar sektöre ve kaynaklara eklenmelidir.

3. Turizm konusunun ilköğretim 5. ve 6. sınıf programında daha fazla yer verilmesine öncülük edecek çalışmaların sayısının artırılması gerekmektedir.
4. Çalışmaların diğer kademe öğrencilerinde de uygulanması ve çeşitlendirilmesiyle turizm bilgi ve bilinç düzeyleri yükseltilmelidir.
5. İlköğretim birinci kademe yapılacak yeni çalışmalarla, oluşturulacak bilinç sayesinde yeni kuşakların daha duyarlı olmalarına yönelik çalışmaların sayısının artırılmalıdır.
6. Mevcut kaynaklardan ilin turizm potansiyelini ortaya koyup gerek özel sektöre gerekse kamu kurumlarına yol göstermesi gerekirken, kaynaklar tarihsel önemden bahsediyor. Tarihsel önemin yanında yeni yapılacak çalışmalar, bu köklü geçmişe sahip olan şehrin turizmini canlandıracak çalışmalara yer vermelidir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, O. Kemal. (1991). *Türkiye’de turizm eğitimi ve etkinliği*. Ankara: Milli Prodüktivite Yayın Evi.
- Avcıkur, T. (2003). *Turizm sosyolojisi*, Balıkesir: Detay Yayıncılık.
- Aydın, M (1998). *Her yönüyle sarıkamış*, Erzurum: Bakanlar media,
- Balcı, M. (2005). *Kars*, Kars: Önder matbaası.
- Demirkol, Ş, Kutay, O. (2004). *Turizm politikalarına alternatif yaklaşımlar*, Sakarya: Avcı Ofset.
- Dinçer, F. (1997). *Avrupa Birliği’nde turizm ve uygulanan politikalar*, İstanbul: Der Yayınları.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Eralp, Z. (1974). *Turizmin toplumsal değişime sosyo-ekonomik etkisi’ karşılaştırmalı bir araştırma*, Ankara: Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve eko turizm*, Ankara Erk Yayınları.
- Gökdemir, E. A. (1998). *Cenüb-İ Garbi Kafkas Hükümeti*, Ankara, Yüksek Öğretim Kurulu Basım Evi.
- Gürdal, M. (2001) *Türkiye turizm coğrafyası*, Muğla: Muğla Üniversitesi Matbaası.
- Hakan, E. (2009). *Kars tarihi*, Kocaeli.
- İçöz, A. Ovar, T. , İlhan, İ (2002). *Turizm planlaması*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- İslam Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi,
- Kahraman, N. Türkay, O. (2006). *Turizm ve çevre*, Ankara: Detay Yayıncılık,
- Kars Valiliği, Kars rehberi. (2007).
- Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011 yılı turizm hareketliliği, E. T. (26. 01. 2012)
- Karadeniz, Y. (1994). *Kars*, İstanbul: Seviye Yayın Evi.
- Karadeniz, Y. (1996). *Sosyo-kültürel ve tarihi açıdan Kars*, İstanbul: Seviye yayın evi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırzioğlu, F. M. (1953). *Kars tarihi*, İstanbul: Işıl Matbaası.
- Kırzioğlu, F. M. (1982). *Anı şehir tarihi*, Ankara: San Matbaası.
- Kumral, B. (1996). *Turizm yapıları*, İstanbul: Yem.
- Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 23, Ocak - 2011, S. 144-164 İstanbul
- Olalı, H. (1984). *Turizm dersleri*, İzmir: İstiklal Matbaası.
- Olçay, A. (2008). *Türk turizminde eğitimin önemi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Özgüç, N. (2007). *Turizm coğrafyası özellikler ve bölgeler*, İstanbul: Çantay Kitapevi.

- Öztaş, K. (2002). *Turizm ekonomisi*, Ankara: Nobel Yayın.
- Rızaoğlu, B. (2003). *Turizm davranışları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Rızaoğlu, B. (2004). *Turizm ve toplumsallaşma*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Serhat Kalkınma Ajansı.(2010). 2010-1013 Bölge Planı.
- Şener, R. (2009). *Kars gezi rehberi*, İstanbul: Tablet İletişim.
- Şenol, F. (2008). *Turizm coğrafyası; Yöresel Turizm Kaynaklarımız ve Dünya Harikaları*, Ankara : Detay Yayıncılık.
- T. C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü. (2002).*Turizm eğitimi konferansı*, Ankara.
- T. C. Turizm Bakanlığı Tanıtım Genel Müdürlüğü. (2003). *Türkiye'nin turizm değerleri*.
- Tayfun, A. Kılıçlar, A. (2004). *Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı*, Ankara: Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Toros, A; Ecevit, M; Gürkan, İ; Ayhan, Ö. (1997). *Turizmin sosyal çevreye etkileri*, Turizm Bakanlığı Yatırım Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Yayın No:1997/1.
- Turizm Bakanlığı, *Turizmin çevreye etkileri*, Yayın No:1997/1.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 24, (2001).İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası.
- Usal, A. Oral, S. (2001)*Turizm pazarlaması*, İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Ürger, S. (1992). *Genel turizm bilgisi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Basım Evi.
- Yağcı, Ö. (2003). *Turizm ekonomisi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

İnternet kaynakları

- [http:// http[?]//www. ani. gov. tr](http://http://www.ani.gov.tr) E. T: (02. 02. 2012)
- [http://www. karskulturturizm. gov. tr](http://www.karskulturturizm.gov.tr) E. T: (01. 02. 2012)
- [http://www. tuik. gov. tr](http://www.tuik.gov.tr) E. T: (01. 02. 2012)
- [http://www. sarikamis. gov. tr](http://www.sarikamis.gov.tr) E. T: (04. 02. 2012)

EK-1
ANKET ÖRNEĞİ

Değerli Öğrenciler,

Bu anket ”İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin turizm alan bilgisi ve bilinç düzeylerinin incelenmesi ” (Kars ölçeği) doğrultusunda yürütülen bilimsel bir araştırmayı kapsamaktadır. Anket sonuçları, bu konudaki düşünceleri belirlemek amacıyla kullanılacaktır. Bu ankette 30 adet ifade bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız. Size Verilen anket formu üzerine kimlik bilgilerinizi yazmayınız. Kimliğinizi belli edecek her hangi bir işaret koymayınız. Verilmiş olan ifadeleri samimiyetle yanıtlayacağımıza inanıyor, katılımınız için teşekkür ediyorum.

Murat KILIÇBEY

Kafkas Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Aşağıdaki kişisel özelliklerinizi belirlemeye yönelik olan soruları yanıtlayınız.

1. Cinsiyetiniz?

Kız Erkek

2. Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?

6. Sınıf 7. Sınıf 8. sınıf

3. Babanızın mesleği.

Memur Çiftçi İşçi Esnaf Diğer

4. Babanızın eğitim durumu

Okur- yazar değil İlköğretim Lise Üniversite

5. Annenizin eğitim durumu

Okur- yazar değil İlköğretim Lise Üniversite

	Aşağıdaki maddeleri okuyunuz ve düşüncelerinize en yakın olan alana X işareti koyarak doldurunuz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Kars'ın turizm imkanlarını çekici buluyorum					
2	Kars'ın turizm imkanlarını yeterli buluyorum					
3	Kars'taki mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı					
4	Kars'taki tanıtım eksikliği giderilmeli					
5	Kars'taki tarihi ve kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı					
6	Kars inanç turizm açısından önemli bir yerdir					
7	Kars alternatif turizme uygundur					
8	Kars'ın zengin doğal güzellikleri vardır					
9	Kars sakin ve güvenli bir yerdir					
10	Kars şehirler arası yolların kesiştiği bir yerdedir					
11	Kars'ın tanıtım ve reklam eksikliği vardır					
12	Kars ' ta doğal ,tarihi ve kültürel yapılar korunamamıştır					
13	Kars'ta turizm yatırımları yeterli değildir					
14	Kars'ta turizm çeşitliliği azdır					
15	Kars 'ta halkının turizm bilinci gelişmemiştir					
16	Kars'ta turizmin gelişmesi için alt yapı ve üst yapı yeterli değildir					
17	Kars'ta turizmin gelişmesi için turistik hizmet kalitesi artırılmalıdır					
18	Kars en eski yerleşim yerlerinden biridir					
19	Kars'ta turizm gelişirse kişilere yeni iş imkanları doğar					
20	Kars'ta turizm gelişirse eski meslekler canlanır					
21	Kars'ta turizm gelişirse yerel ürünler değer kazanır					
22	Kars'ta turizm gelişirse şehrimiz kalkınır					
23	Kars'ta tarihi ve kültürel yapılar koruma altına alınmıştır					
24	Kars'ta doğal ortam korunarak daha çok turist gelmesi amaçlanmıştır					
25	Kars'ta turizmin gelişmesi için yolların kalitesi iyileştirilmiştir					
26	Kars'ta turizmin gelişmesi için belediye hizmetleri iyileştirilmiştir					
27	Kars'ta turizmin gelişmesi için çevre düzenlemeleri artırılmıştır					
28	Kars'ta turizm gelişirse çöp ve çevre temizliği sorunları artar					
29	Kars'ta turizm gelişirse doğal,tarihi ve kültürel güzellikler bozulur					
30	Kars'ta turizm gelişirse kalabalık ve gürültü artar					

EK-2
ANKET UYGULAMASI İÇİN İZİN BELGESİ

T.C.
KARS VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.M.E.M.0.36.20.00-604.01- 10186
Konu : Tez Çalışması

107 HAZİRAN 2011

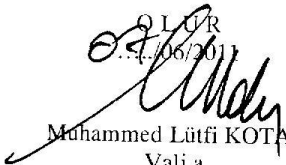
VALİLİK MAKAMINA
KARS

Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Murat KILIÇBEY'in " **İlköğretim Öğrencilerinin Turizm Alan Bilgisi ve Bilinç düzeylerinin İncelenmesi**" çalışmasını İlimiz dâhilindeki Atatürk İlköğretim Okulu, Mihralibey İlköğretim Okulu, Kazım Karabekir İlköğretim Okulu ile TOKİ İlköğretim Okulları 6. sınıf öğrencilerine uygulaması Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 02/06/2011 tarih ve 111 sayılı yazılarında belirtmektedir.

Adı geçen tarafından İlimiz dâhilindeki Atatürk İlköğretim Okulu, Mihralibey İlköğretim Okulu, Kazım Karabekir İlköğretim Okulu ile TOKİ İlköğretim Okulları 6. sınıf öğrencilerine anket çalışmalarının yapılmasını, ilgiliye ait belgeler, Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesinin 10.maddesine göre oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından değerlendirilmiş olup, adı geçen tarafından eğitimi-öğretimi aksatmayacak şekilde performans değerlendirmesini yukarıda belirtilen İlköğretim Okullarında yapılması, sonucun CD ye kayıtlı olarak ilgili birimize teslim edilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Gökhan ALTUN
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
02.06/2011

Muhammed Lütfi KOTAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

06/06/2011:Memur:G.E.BULUT
06/06/2011:Şef:A.ABAK
.../06/2011:Şube Mtd.:O.URLUNÇ

ADRES : İl Milli Eğitim Müdürlüğü 36200- KARS
Tel : 0 474 212 82 26 Faks:0474 212 82 29
E-POSTA: karsmem@meh.gov.tr
İnt. Adresi: http://karsmem.gov.tr.

EK-3
ANKEK ÖLÇEĞİ İÇİN İZİN BELGESİ

• RE: tez çalışması

11:21

20/05/2011

•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•

Süleyman İNCEKARA

•
•
•
•

KILIÇBEY EKİ

Kime: 'murat kiliçbey'

Murat bey merhaba, anketi tabiki kullanabilirsiniz. Yalnız biz de bu anketi oluştururken bazı farklı kaynaklardan yararlanmıştık. Bunlardan en önemlisi İsmail Kervankıran'ın Afyon'un turizmi ile ilgili yapmış olduğu çalışma. Bu çalışma Marmara Coğrafya dergisinin bir sonraki sayısında yayınlanacak onu da kaynak olarak gösterirseniz çok iyi olur.
İyi çalışmalar.

From: murat kiliçbey [mailto:murat.kilicbey@hotmail.com]

Sent: Thursday, May 19, 2011 10:44 AM

To: sincekara@fatih.edu.tr

Subject: tez çalışması

Sayın Hocam

Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim A.B.D. Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek lisans öğrencisiyim tez çalışması konusunda yardımınıza başvurmak için yazıyorum.

" ilköğretim öğrencilerinin turizm bilinci "(kars ili örneği) adlı tez konusu üzerinde çalışmaktayım .sizin yönetmiş olduğunuz ve

MARMARA COĞRAFYA DERGİSİ SAYI: 23,OCAK - 2011, S. 144-164 yayınlanan ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN TURİZME BAKIŞ AÇISININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: HATAY İLİ ÖRNEĞİ (Arş. Gör. Zehranur SAVRAN) Çalışmanıza ulaştım ve inceledim.Çalışmanızda kullandığınız anket örneğini izniniz olursa kaynak göstererek kullanabilir miyim.

bu konuda yanıt yazarsanız çok mutlu olurum. Saygılarımla

Murat KILIÇBEY

ÖZGEÇMİŞ

1980 Kars İli Selim İlçesi Koşapınar Köyünde doğdu.

1991 Kars Selim Koşapınar Köyü İlkokulunu bitirdi.

1994 Erzurum Cumhuriyet Lisesi'nde Ortaokulu'nu tamamladı.

1997 İstanbul Tuzla Tuğrul Bey Lisesini bitirdi.

2005 Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu.

2009 Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında Yüksek Lisans sınavını kazandı.